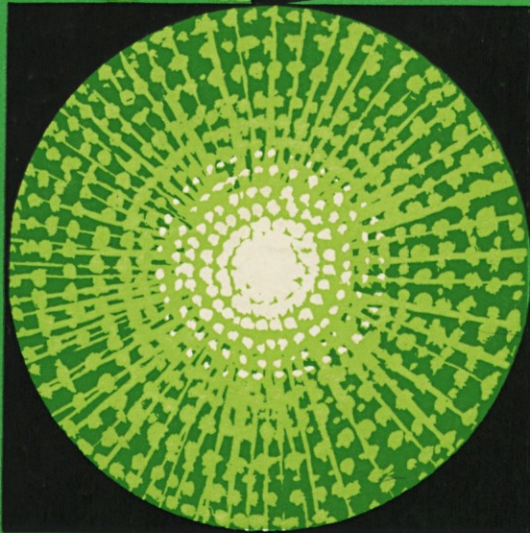

naša luč

1967

posebna izdaja

Slovenska Cerkev v zadnjih sto petdeset letih (Marijan Marolt)	3
Slovenska Cerkev in socialistična Jugoslavija . . .	19
Slovenska Cerkev v zdomstvu	43
V luči koncila v bodočnost	59

Zbrisati prah s Cerkev, ki se je na njej nabiral že od Konstantina — to je bil namen zadnjega cerkvenega zbora po besedah Janeza XXIII. A ne samo to. Nič manj ni hotel zbor vzbuditi v katoličanih zavest, da so člani božjega ljudstva in s tem nosivci večnostnih nalog. Hotel je katoličane prebuditi iz lagodnosti in okostenelosti, izostriti v njih posluš Duhu, ki tudi danes veje z isto silo, kot je vel v srcih apostolov na prve binkošti.

Katoličan naj bi se vrnil v polno krščanstvo v lastni zvezi s Kristusom in v delu za to zvezo med brati. Postal naj bi spet nosivec luči in ognja, ki oba najprej njega prežarjata. Naj bi se odprl svetu zunaj sebe, vsemu božjemu ljudstvu in vsem, ki bodo šele postali del tega ljudstva. Naj bi se zanimal zanj, čutil z njim, delal eno z njim.

Zanimanje in ljubezen se širita urejeno. Slovenski katoličan naj bi imel najprej srce za slovensko Cerkev. Njene zmage so njegove zmage, njeni porazi so njegovi porazi. Le v zavestni zavzetosti za svojo skupnost je posameznik živa celica živega organizma.

Kako danes živi slovenska Cerkev? Kakšni so njeni problemi? Katere težave? Kakšni uspehi? Z eno besedo: kakšna je danes njena podoba?

Pričujoča brošura odgovarja na ta vprašanja. Težko je sicer utesniti življenje v črke in številke, a je to edini način, kako dati vsaj slutiti podobo živega bitja.

Tri poročila v brošuri govore o slovenski Cerkvi.

Prvo seže nekako sto petdeset let nazaj in prikaže glavna dejstva iz njenega življenja. Slovenska Cerkev je bila razmehroma svobodna in je mogla v marsičem služiti svojim ljudem.

Drugo poročilo slika njeno življenje od konca druge svetovne vojne do danes. To je podoba trpljenja in očiščevanja za novo življenje.

Tretje nudi podatke o današnji slovenski zdomski Cerkvi. Tudi ta živi in dela, čeprav se mora prav tako spoprijemati s težavami kot Cerkev doma, seveda ne z istimi.

Ali se nam bo ob branju teh poročil poglobila ljubezen do naše slovenske Cerkve?

Bog daj, da bi se!

Slovenska Cerkev v zadnjih sto petdesetih letih

Gotovo bi bilo koristno prikazati, kako se je zadnjih sto petdeset let razvijalo v Sloveniji versko življenje, kakšne podrobne uspehe je to življenje dosegalo. Toda te zgodovine žal nimamo. Navezani smo le na posameznosti in na drugotne zgodovinske podatke, iz katerih lahko sklepamo o splošnem verskem življenju.

Kljub vsemu nam more prikaz najznamenitejših slovenskih škofov vsaj v neki meri dati slutiti, kako je slovenska Cerkev živela in delovala v zadnjih sto petdesetih letih.

Precej časa po razširjenju janzenizma v Franciji in Belgiji so se nekateri njegovi napačni nauki razširili tudi pri nas. Mnogi duhovniki so se oprijeli nauka o strogosti Cerkve v zakramentu sv. pokore. Odveze tako dolgo niso dajali, dokler ni bil spovedanec popolnoma prenovljen. Dostikrat ljudje niso dobili odveze, zato so se mnogi začeli odvracati od spovednice in se tem rajši vdajali grešnemu življenju. Sv. obhajilo je bilo janzenistom le neko zunanje potrdilo, da se je obhajanec res grehu odpovedal. S sv. popotnico so odlašali tako dolgo, da je bilo dostikrat že prepozno. Mladini so obhajilo odtegovali do popolne odraslosti. To janzenistovsko pojmovanje zakramentov je mnogim duhovnikom prav hodilo, ker jim je delo v cerkvi znatno olajšalo.

Ljubljanski škof Herberstein (1773—1787) je bil v začetku svojega škofovanja janzenist, zlasti pred nastopom rednega škofovanja, ko je bil samo pomožni škof. Ko je cesar Jožef II. leta 1780 zasedel avstrijski vladarski prestol, je vse cerkvene bratovščine, razen ene, ukinil. Hotel je, da bi bili škofje in duhovniki pokorni samo njemu, ne pa tudi Sveti stolici. Odpravil je skoraj vse samostane in dajal takšne razglase kot, koliko sveč sme goreti pri mašah, obsojal je razne pobožnosti, n. pr. izpostavljanje sv. Rešnjega Telesa, molitev križevega pota in rožnega venca, in prepovedal vsa romanja. Odredil je, da mrliče ne smejo več zabijati v lesene krste, ampak jih zavijati v žakljevino in druge tkanine itd. In škof Heberstein je postal poglavitni pomagač cesarja Jožefa.

Seveda je jožefinizem duhovščini delo zelo olajšal. Je pa po drugi strani jožefinizem vpeljal tudi dobre stvari. Meje škofij je popravil in jih vsaj deloma prilagodil deželnim mejam ter ustanovil veliko novih župnij in lokalij. Za večino slovenskih dežel je ustanovil enotno bogoslovje v Gradcu. Škoda pa, da je bil v njem učni jezik nemški, med profesorji pa dosti posvetnjakarsko razpoloženih ljudi. Tega duha so se mnogi slušatelji radi oprijeli, ker je pač jožefinizem cerkveno-učeniško delo zelo zmanjšal in poenostavil, predpisano uradniško delo je bilo pa mnogo lažje in manj naporno.

BRIGIDO, KAVČIČ, GRUBER

Janzenizem in jožefinizem sta v ljubljanskem bogoslovju, po njega zopetni vzpostavitvi, vladala nekako do leta 1840. Ko so po Herbersteinovem nasledniku baronu Brigidu († 1806) zavladali spet škofje nizkega rodu, Idrijčan Kavčič, potem Nemeč Gruber, ni bilo na vodstvu škofije več predstavnikov janzenistične strogosti in jožefinske ohlapnosti. Vendar je bilo že velik del duhovščine krivo vzgojen in ni bilo mogoče teh razvad takoj odstraniti. Največ janzenizma in jožefinizma je bilo na Kranjskem, a tudi drugod ju je bilo dosti.

Od leta 1824 je bil v Ljubljani škof Anton Alojzij Wolf, nasprotnik janzenistične in jožefinske prakse, a sam tudi nekako vzgojen bolj za uradnika. Uredil je službo božjo po mnogih novih župnijah, poskrbel za dober prevod sv. pisma, za odličen slovensko-nemški slovar in predvsem za dijaško malo semenišče Alojzijevišče. Pri podrobnem delu za ljudstvo je imel zelo dobre pomočnike.

Pod njim se je uveljavil kaplan Friderik Baraga. Ta je imel v škofu Wolfu sicer podpornika, a njegovo dušno-pastirsko torišče, je bilo preozko, da bi mu pustilo delo na široko razviti. Zato je Baraga med Slovenci pomembnejši kot pisatelj molitvenikov in premišljevanj.

ANTON MARTIN SLOMŠEK

Mnogo odličnejši kot početnik nove dobe v življenju Cerkve na Slovenskem je Štajerec Anton Martin Slomšek, ki je bil rojen leta 1800 v Slomu pri Ponikvah. Z modro pomočjo domačega kaplana Jakoba Prašnikarja se je Slomšek vkljub nekolikemu očetovemu nasprotovanju izšolal na celjski gimnaziji, v ljubljanskem, senjskem in celovškem modroslovju in celovškem bogoslovju. To zadnje je bilo za bogoslovce iz krške in lavantinske škofije skupno. Že v bogoslovju se je, narodnostno zelo zaveden, izkazal kot dober učitelj slovenščine svojih tovarišev.

Prvo službo je imel pri jožefinskem župniku Ludoviku Batistiku, Goričanu, na Bizeljskem. Tu je bil posebno vesten spovednik in pridigar in velik prijatelj otrok. Ko se je čez dve leti od Bizeljčanov poslavljal, je vse jokalo. Druga služba je bila v Novi cerkvi, kjer je imel boljšega župnika. Veliko je v obeh službah potoval po okolici in se spoprijateljil z vsemi sosednjimi duhovniki. Zanimal se je tudi za široke kroge drugih ljudi.

Leta 1829 je postal spiritual v celovškem bogoslovju. Spet je poučeval bogoslovce slovenščino. Leta 1834 je imel v Blatogradu znamenito pridigo o slovenskem jeziku, v cerkvi sv. Križa pa postno pridigo o Marijinih sedmih ža-

lostih. Ljudje so govorili, da še nikoli s prižnice kaj tako lepega niso slišali.

Kako je jožefinizem poplitvil bogoslovce, dokazuje to, da je moral Slomšek odpraviti njihove plesne večere. Bil je mil, a zahteval je red, odstranjeval je jožefinsko površnost. Navduševal je bogoslovce, naj snujejo nedeljske šole, naj pridno spovedujejo in naj ustanavljajo bratovščine.

Tedaj je pričel tudi pisati. Neko zdravniško knjigo o koleri je prevedel iz madžarščine, bil je glavni avtor Ahacljeve pesniške zbirke Pesmi, znane na Koroškem in Štajerskem, napisal in izdal je Krščansko devišstvo (izšle so vsaj 4 izdaje) in Življenja srečen pot za mladeniče (tudi 4 izdaje), pa še več otroških knjig. Iz tega časa je tudi znana njegova pesem „Preljubo veselje, oj kje si doma“!

Spiritualska služba mu je o počitnicah nudila priložnost za daljša potovanja, ki jih je opravljal deloma peš, deloma z vozovi in ladjami, kajti vlakov takrat še ni bilo. Tako je potoval skozi Salzburg na Dunaj in v Gradec, drugič v Ljubljano, kjer se je sestal s svojim nekdanjim sošolcem Prešernom, in v Zagreb itd. Na teh potovanjih je spoznal ljudi in se zanimal zlasti za ustroj in upravo bogoslovij.

Odklonil je povabilo za kanonikat, a se leta 1838 odločil za službo nadžupnika v Vuzenici. Tu je spet nadaljeval s svojo spovedno in pridigarsko vneto, gojil dobroteljskost in se izkazal tudi v gospodarstvu. Iz te dobe sta spisa Mnemosinon slavicum ter Blaže in Nežica v nedeljski šoli. Vedno bolj je slovel kot vzgojitelj in šolnik.

V Vuzenici je sprejel leta 1844 imenovanje za stolnega kanonika in šolskega nadzornika. Izdal je šolo veselega petja in začel je misliti na ustanovitev družbe za izdajanje dobrih knjig. Ko je vložil zadevno prošnjo, mu je ustanovitev knjižne družbe vlada prepovedala. Te prepovedi se ni ustrašil. Namesto družbe je začel izdajati 1846 almanah Drobotnice. Začel je misliti na prevod sv. pisma, a ko je zvedel, da pripravlja isto tudi ljubljanski škof Wolf in da so Wolfovi zadevni naporu resni, je po prvih Mozesovih knjigah nadaljevanje slovenskega sv. pisma opustil. Kakor ga nasprotovanja niso preplašila, tako je rad odnehal, če je tudi drugod vzknila kakšna njemu ljuba ideja. Kot

kanonik je vpeljal duhovne vaje za duhovnike, ki jih je bil jožefinizem odpravil.

Marca 1846 je postal celjski župnik in opat, a je ostal na tem mestu komaj nekaj tednov, kajti že julija je bil slovesno ustoličen za lavantinskega škofa kot naslednik prvega Slovenca na tem mestu, Franca Kutnerja. Ob imenovanju Slomška za škofa je bil sedež škofije še mali št. Andraž v Labudski dolini, že izven slovenskega ozemlja. Vendar število nemških škofljanov ni bilo veliko.

Takoj je izdal pastirski pismi za duhovnike in vernike. Duhovnikom naroča skrb za hiše božje, za praznovanje nedelj in praznikov in za boj proti pijančevanju. Skrbeti morajo tudi za lastne duše, zato negovati znanost, ohranjati neomadeževanost, moliti (zlasti brevir). Priporoča skupno molitev, premišljevanja, pogosto spoved in vsakoletne duhovne vaje. Zelo jim priporoča skrb za šole, oznanjevanje božje besede, posebej odraslim, posebej otrokom. Sviri jih pred pretirano strogostjo janzenistov, kajti sv. spoved je pokora, ne ustvarjanje obupa. Naroča ustanavljanje bratovščin in nedeljskih šol. Tudi vernikom daje dragocene vzgojne nasvete in jih opozarja na važnost šole. Poučuje jih o zakramentu sv. pokore, a za sv. obhajilo pravi, da je tem boljše, čim pogostejše je. Nedeljo naj ljudje posvečujejo, ne pa omalovažujejo z gostilniškim življenjem. Posebej se bavi z napakami, kot so gizdavost, nečistovanje, lažnivost in pravljanje.

Naslednje leto je že povabil duhovščino na duhovne vaje v št. Andraž.

Sloves škofa Slomška je stalno rasel. Graška Styria ga je imenovala slovanskega vojvodo in drugi graški list ligvorjanskega škofa in to prav leta 1848. Takrat je bilo Slomšku težko vzdržati pred prenapeteži. Izdal je pastirski list „Svetle resnice v zmešani svet“, svareč pred divjanjem, opominjajoč na žalostne spomine iz kmečkih uporov in svareč pred hujskači in podpihovavci. Bil je proti pretesni zvezi s prenapetimi Hrvati, a odločno tudi proti Frankfurtu.

Ko je dr. Pogačar začel izdajati Slovenski cerkveni časopis, ga je Slomšek toplo priporočal. Že škof Kutner je vpeljal bogoslovne naloge, kar je Slomšek obdržal. Na novo je uvedel pastoralne konference. Naloge in sklepe konferenc

je sam pregledoval. Duhovne vaje je hotel vpeljati tudi za laike.

Jožefinci so mislili, da so misijoni nekaj nevarnega, a Slomšek je bil zanje zelo vnet. Leta 1850 se je vršil misijon v Št. Andražu, dve leti pozneje je uvedel tudi misijone na deželi. Posebnost so bili misijoni za berače.

Vedno je ljudi navduševal za lepoto hiše božje in za lepoto cerkvenega petja, dasi za prvo tedaj res niso bile razmere posebno ugodne. Naj bodo verniki v cerkvi po spolu ločeni. Bil je proti premnogim shodom; na podružnicah naj bodo največ po dvakrat na leto, kar na slovenskem Štajerskem še danes velja. Tudi je nastopal proti praznoverju, tako proti „sveti smreki“ v Vitanju. Na vizitacijah je sam spraševal otroke in odrasle, to pa tako ljubeznivo, da je bil vernik žalosten, če ga ni škof nič vprašal. Veliko skrb je imel za duhovski naraščaj. Leta 1852 je pripeljal lazariste v Celje.

Literarna žetev škofa Slomška je morda malo revnejša od njegovega ostalega delovanja in je bolj cerkveno in šolsko praktična. Izdal je Mali katekizem, Berila in evangelije, Malo berilo, Veliko berilo, Nemško slovnico, Slovensko-nemško slovnico, Ponovilo potrebnih nauk in Šolo veselega petja. Če ni vsega sam napisal, je sestavo teh knjig vsaj nadziral. Še naprej so izhajale Drobtinice. Za društvo za izdajanje dobrih knjig, ki ga je leta 1846 vlada prepovedala, je pridobil Andreja Einspielerja in Antona Janežiča in čez dve leti so celovški rodoljubi objavili v Slovenski Bčeli zadevni oglas. Leta 1853 je vlada potrdila pravila. Sprva je imelo društvo 785 članov, potem je začelo nazadovati, dokler se ni leta 1860 preosnovalo v cerkveno bratovščino — Družbo sv. Mohorja.

Zelo se je zanimal Slomšek za Baragovo misijonsko delovanje v Ameriki in za slovenske misijonarje v Afriki. Baraga ga je obiskal v Št. Andražu 29. in 30. marca 1854. Ljubljanski časnik je zapisal, da sta se videla dva cerkvena kneza, ki sta si tako sorodna. Rad je dajal odpustnice iz svoje škofije, če so odhajali duhovniki v misijone.

Leta 1856/57 je opravil vizitacijo skoraj vseh benediktinskih samostanov v Avstriji. Že štiri leta prej je ustanovil

molitveno družbo v čast sv. Cirilu in Metodu, današnje Apostolstvo, ki je kmalu štela okrog 35.000 članov.

Dandanes velja kot Slomškovo najvažnejše dejanje pre-mestitev lavantinske škofije iz majhnega št. Andraža v Ma-ribor in ponovna razmejitev krške, sekovske in lavantinske škofije. Vsekakor je bilo to za narodno usodo štajerskih Slovencev življenjskega pomena. Stvar je terjala mnogo dela in je bila v glavnem izvršena leta 1859. Vladala je pa spočetka neka ločenost med duhovniki že prej lavantinske in onimi iz sekovske škofije: znak, kako je znal Slomšek svoje Lavantince prikleniti nase.

Takoj se je spet oglasila skrb za bogoslovje. Že leta 1860 je škof vpeljal šmarnice v Mariboru, pet let po Ljubljani. Zaradi precejšnje zapuščenosti mariborske mladine je bilo ustanovljeno dobrodelno žensko društvo, s katerim je škof mnogo sodeloval, a pričeli so ga napadati Nemci.

Leta 1862 je bil pri papežu v Rimu in mu poročal o razmerah v Mariboru in še istega leta je posvetil zadnjo cerkev, božjepotni Sv. Križ pri Belih vodah. Pri obisku pa-peža in pri posvetitvi cerkve je bil že zelo bolan. Vendar je opravil še birmovanje dekanije Laško, potem se pa šel odpočit v Slatino. 24. septembra je kleče sprejel sveto po-potnico. Istega dne je umrl. Nemška drhal je po pogrebu pljuvala na njegov grob.

POGAČAR

Spomin na svetniškega škofa je bil tako živ, da vkljub mnogim odličnostim Slomškovi nasledniki niso mogli La-vantincem nuditi kaj svetemu škofu podobnega. Ti so se še naprej v glavnem hranili s Slomškovimi nauki.

Po revoluciji leta 1848 je dr. Janez Zlatoust Pogačar začel izdajati cerkveni časopis, ki se je hitro razširil med ljudmi in se je že prihodnje leto poimenoval v Zgodnjo Danico.

Leta 1852 je prevzel uredništvo Zgodnje Danice Luka Jeran, cerkveni pesnik, pisatelj šmarnic in ustanovitelj Di-jaške, pozneje Ljudske kuhinje v Ljubljani, za misijonstvo

v Afriki zelo vneti poznejši kanonik. Zgodnja Danica je postala po Slomškovih knjigah in njegovih Drobtinicaх stalno cerkveno vodilo ne le na Kranjskem, ampak tudi za Slovence izven Kranjske. Največ zaslug za to ima omenjeni urednik Luka Jeran. (Omenili smo že uvedbo šmarnic, ki jim je dal ime Janez Volčič, velik častivec Marije.)

MAHNIČ

Jeranovo knjižno delo je bilo kot že prej Slomškovo namenjeno predvsem povprečnemu Slovencu, a manjkalo je človeka, ki bi znal povedati tudi izobražencu pravo katoliško resnico. Kot tak je nastopil goriški prefekt v deškem semenišču, doktor dunajske univerze, Anton Mahnič.

Ob njegovem času se je med slovenskim izobraženstvom začelo močno širiti brezboštvo, pa tudi različni nekrščanski nazori, ki so bili v opreki s čistim cerkvenim naukom, kar se je čutilo tudi v slovenski literaturi. Mahničovo geslo je bilo „Več luči!“, terjal je nekako ločitev duhov, katoliških in protikatoliških. Morda je res na ta način napravil iz nekaterih mlačnežev bolj odločne protikatoliške borbe, a res je tudi, da je velik del katoličanov vzpodbudil h katoliški odločnosti. O verskih resnicah so javno pisali in niso jih več skrivali. Zlasti je vzbudil versko zavednost pri dijaštvu. Pripravljal je prvi katoliški shod v Ljubljani (l. 1892), kjer so bile določene katoliške smernice za vse javno življenje.

Leta 1896 je bil Mahnič imenovan za škofa na otoku Krku. Podobno kot prej med Slovenci je pričel delovati med Hrvati, a mu tam ni uspelo v toliki meri vsejati krščansko načelnost.

1. katoliški shod je hotel v vse javno življenje vpeljati katoliška načela. Kakor nihče med Slovenci tako tudi tedanji katoličani niso mogli slutiti, da se bo v nekaj letih v slovenski umetnosti, predvsem likovni in slovstveni, izvršil temeljit preobrat. Zato ga katoliški shod ni mogel usmeriti. Tudi na glasbenem področju ni bilo na katoliški strani, izvzemši cerkveno glasbo, pravega življenja in je shod sprejel pač takratno neopredeljeno muziko kot dejstvo, dočim se je v literarnem življenju postavil na nekoliko omiljeno

Mahničovo stališče, v likovni umetnosti pa priporočal že nekoliko zaostalo gojitev cerkvene umetnosti. Dosti bolj so bila pripravljena tla za katoliško znanost in kmalu je mogla vzkliti katoliška znanstvena Leonova družba.

Še bolj odločno se je katoliški program izoblikoval pri delavskem vprašanju, pri pomoči kmetskemu stanu in malemu človeku sploh, ter pri izobrazbi mladine. V teh treh točkah je smernice, ki jih je začrtal katoliški shod, zmogel z naravnost revolucionarno delavnostjo poklicati v življenje mladi dr. Janez Evangelist Krek. V naslednjih letih so razne zadruge in izobraževalna društva rastla kot gobe po dežju.

Krekovi nastopi so bili na katoliškem shodu močno zapazeni, zlasti ker je venomer poudarjal tudi narodnostni pomen, kakor prej Slomšek, dočim je koncipient dr. Šušteršič branil zvestobo habsburški vladarski hiši. Tako je ta shod nekako dvignil na voditeljski mesti v slovenski katoliški politiki Kreka in Šušterčiča. V naslednjem četrstoletju imamo opraviti s socialno in narodnostno čutečim dr. Krekom kot gospodarsko in izobraževalno delavnim iniciatorjem katoliško usmerjenega političnega življenja, dočim se je dr. Šušterčič uspešno postavljal na čelo tega političnega gibanja, dokler mu ni njegov habsburški koncept onemogočil nadaljnega vodstva Slovencev.

MISSIA

Na ljubljanski škofijski stolici je bil naslednik dr. Janeza Zlatousta Pogačarja štajerski rojak dr. Jakob Missia (škof od 1884 do 1897), ki se je šolal v Rimu kot gojenec Germanika. Sijajno se je ujema z dr. Mahničem, le da s preprostim ljudstvom ni imel tako tesnih stikov kot nekoč Slomšek ali pozneje Missijev naslednik Jeglič. Je pa dr. Missia znal pridobiti kranjsko duhovščino za pravo duhovniško življenje in delo, za češčenje Jezusovega Srca in Marije. Po tej duhovščini je seglo njegovo prizadevanje globoko in je odločilno utrjevalo slovensko versko mišljenje. Ta Missijev trud so protikatoliški usmerjeni Kranjci kmalu spregledali in postali so njegovi strupeni nasprotniki. S finim nastopom je Missia pridobil svetno gosposko in tudi

cerkvene predstojnike, da so dosledno sledili navodilom katoliškega shoda. Leta 1898 je postal goriški nadškof in kardinal.

JEGLIČ

Pred odhodom iz Ljubljane je Missia priporočil za svojega naslednika Gorenjca dr. Antona Jegliča, ki je bil takrat pomožni škof sarajevskega nadškofa.

Jeglič je bil rojen leta 1850 v Begunjah, imel je pobožno mater, študiral je gimnazijo in bogoslovje v Ljubljani. Škof dr. Vidmar in dr. Pogačar sta ga šolala v dunajskem Avguštineju in dr. Pogačar mu je omogočil tudi študijsko potovanje.

Kot prvo službo je dobil mesto kurata v novi begunjski ženski kaznilnici, potem je postal podvodja v ljubljanskem semenišču. Prosil je za profesuro dogmatike na zagrebškem vseučilišču, s prošnjo propadel in nekaj časa predaval to stroko na ljubljanskem bogoslovju. Že šestnajstletnemu mu je umrla mati, enaintridesetletnemu oče. Po materini smrti je gospodinjala sestra Mica.

Leta 1881 ga je povabil v sarajevski kapitelj nadškof dr. Stadler in dobil naslednje leto v njem sijajnega sodelavca. Jeglič, ki se je v mlajših letih zanimal tudi za slovensko literaturo, se je v Sarajevu obrnil ves v teološka vprašanja. Od svojega novega škofa se je navzel velike podjetnosti ter se, vzpodbujen od svojega dosedanjega škofa dr. Pogačarja, z veliko vnemo posvetil usodi katoliškega življa med močnejšima mohamedanstvom in pravoslavjem. Takoj se je naučil hrvaškega jezika, da je lahko pridigal, poučeval v šoli in pisateljval.

Mnogo je potoval po nadškofiji, išoč po obširni deželi katoličanov, zadovoljujoč se z najrevnejšimi gostišči in prenočevališči, pa deleč miloščino številnim revežem.

Organiziral je bosensko hrvatsko katoliško in vzgojno časopisje. Odhajal je na potovanje križem Evrope, da je za siromašne Bosnjake nabiral vbogajme.

Že s štiridesetimi leti je postal Jeglič generalni vikar, kmalu nato arhidiakon (prošt) in potem apostolski protono-

tar s pravico mitre. Že tedaj je bolehnega nadškofa večkrat nadomestoval, leta 1897 pa postal pomožni škof.

Proti koncu leta 1897 je umrl goriški nadškof Zorn. Stadler je pisal, naj imenujejo za naslednika ljubljanskega škofa Missia. Missia si je pa za naslednika v Ljubljani določil dr. Antona Bonaventura Jegliča. Missia in Jeglič sta bila sicer po značaju precej drugačna, a prvi je cenil drugega zlasti po pripovedovanju in pisanju dr. Stadlerja. Osebnost se spoznala, ko je Missia povabil Jegliča na prvi katoliški shod v Ljubljano, kjer je imel Jeglič ognjevit govor o temeljih katoliškega življenja. Ko ne bi dunajska vlada tako visoko cenila Missie, bi se gotovo še kje drugje informirala o Jegliču in bi predlagala za ljubljansko škofovsko mesto sebi bolj vdanega ordinarija.

Ko je Jeglič zapuščal Sarajevo in šel k cesarju na Dunaj priseč zvestobo, je šel spotoma dvakrat na otok Lokrum, da zbere misli za ob prevzemu novega mesta. Šel je tudi k djakovskemu škofu Strossmayerju na obisk. Menda je bil ravno stik z velikim hrvaškim škofom odločilen, da se je ob nekem obisku ljubljanskega župana Hribarja na Lokrumu spustil Jeglič v razgovor, med katerim je dejal, da bo skušal premagati razdor, ki ga je med Slovenci, se pravi med duhovščino in brezbožnim razumništvom, ustvaril škof Missia. Ker je Jeglič tedaj še nehote rabil dosti hrvaških besed, se je vrnil Hribar v Ljubljano ves navdušen in organiziral za Jegliča najslavesnejši sprejem. Jeglič je prišel v Ljubljano v petek po Vnebohodu, 20. maja 1898, ko se je spotoma ustavil še pri Mariji na Trsatu. V Ljubljani so ga pozdravili s topovskimi streli, sprejela ga je velikanska množica ljudstva in zvečer so mu pripravili sijajno baklado. V nedeljo, 22. maja, je bil slovesno ustoličen. A že v avgustu istega leta so ga zbrani duhovniki opozorili, kako jih je škof Missia učil.

Sledili so sovražni napadi brezbožnežev na katoliško Cerkev. Jeglič je uvidel, da bi bratenje z brezbožniki ne rodilo dobrega sadu. Poleg tega je spoznal nesocialno vedenje vaških oderuhov in zvedel za brezbožno vsebino govorov na nekem dijaškem zborovanju. Na obletnico svojega prihoda v Ljubljano je izdal pastirsko pismo, v katerem na-

vaja, da mu je opazovanje položaja v domovini pomagalo k pravilnemu stališču do brezbožnikov.

Brez dvoma so med škofoma Slomškom in Jegličem mnoge sorodnosti. Oba sta tako imenovana ljudska škofa. Pri Slomšku smo videli, kako se je že kot mlad kaplan in spiritual s stalnim obiskovanjem sovrstnikov in bogoslovij pripravljaj na pastirsko delo med duhovščino in na vzgojo duhovskega naraščaja. Pri Jegliču vidimo, kako se je vživel tudi v najtežje naloge pastirskega delovanja v Bosni in kako je skrbel za revne Bosnjake, za katere ga je pot vodila širrom po Evropi. Oba je podžigala k apostolskemu delu velika ljubezen do naroda, brez kakršne so bili morda Slomškovi neposredni nasledniki, v Ljubljani pa Vidmar in Missia.

Velikopoteznost, katere se je naučil že pri dr. Stadlerju v Sarajevu, je Jegliča spremljala tudi v Ljubljani. V pastirskem pismu ob prvi obletnici je omenil namero o zgradbi gimnazije z zavodom, kakor sta o tem mislila že predhodnika dr. Pogačar in dr. Missia. Pa že leta 1898 je v škofijskem listu spraševal: „Kako bi mogli priti do katoliške gimnazije? Od kod potrebna sredstva?“ Nameraval je gimnazijo z zavodom zidati na škofijski pristavi v Ljubljani. Liberalni časopis „Slovenski narod“ je grozil, da bo ljubljanski občinski svet odrekel stavbeno dovoljenje. Jeglič se je odpeljal v Št. Vid in si zagotovil lep prostor za zavod. Leta 1901 je šentviški župnik že blagoslovil stavbišče in še istega leta škof Jeglič vogelni kamen. 16. septembra 1905 so prišli že prvi gojenci in naslednjega dne je škof Jeglič blagoslovil kapelo v zavodu. Vsa stavba je veljala tri milijone zlatih kron. Načrte je naredil Čeh, arh. pl. Vancaš. Prispevali so duhovniki, mnogi s testamenti in z volili. Od vsega začetka je bila najodločnejša Jegličeva misel, da bo v novi gimnaziji učni jezik slovenski — brez tega gimnazije škof zidal ne bi —, zato so poleg slovenskih liberalcev nasprotovali podjetju zlasti tudi vladni krogi. Ni bilo treba izvesti le vinarskih zbirk, pobirati nabirke v cerkvah, obiskovati in prositi škofe po vsej Evropi, treba je bilo tudi šele izšolati profesorski zbor in natisniti slovenske šolske knjige. Ob svoji osemdesetletnici je napisal Jeglič: „Zavod, moja ljubezen — dosti bolečin, pa tudi dosti veselja sem imel z

njim.“ Slovenske učne knjige za šentviško gimnazijo so bile podlage za druge slovenske gimnazije, ki jih je dala Slovencem šele Jugoslavija skoraj dve desetletji za Jegličevo gimnazijo v Št. Vidu.

Škofijski list je izhajal od Jegliča dalje le še v slovenščini in je postal važno škofovo občilo z duhovniki in verniki. Že leta 1899 je vpeljal škof konferenco dekanov. Dopolnil je red za kanonične vizitacije. Z veliko vnemo je gojil pastoralne konference. Od leta 1903 so se vršile škofijske sinode, kadar je bilo potrebno. Pečal se je že z mislijo, da bi sezidali novo semenišče, a to je ostalo prihranjeno njegovemu nasledniku. Dosegel je, da so prišle nekatere redovne družine v škofijo, ki jim je, zlasti frančiškanom, izročil v oskrbo nekaj župnij, ženskim redovom pa zaupal vodstva raznih bolnic in šol.

Tesna je bila Jegličeva povezanost z ljudstvom. Božjo besedo je oznanjeval v pastirskih listih. Ob kanoničnih vizitacijah je povsod pridigal in neumorno spovedoval, skoraj v vseh župnijah je priporočal in uvedel misijone. Njegovo geslo „Po Mariji k Jezusu“ ga je napotilo, da je z izredno vnemo skrbel za ustanavljanje Marijinih družb. Ob njegovem nastopu v Ljubljani jih je bilo v škofiji petindvajset, leta 1940 jih je bilo petsto devetnajst s 50.000 člani in 30.000 člani Marijinih vrtcev.

Odloki papeža Pija X. so ga napotili, da je že majhne šolarje navajal k prejemu prvega sv. obhajila in da je tudi odrasle vabil k pogostemu obhajilu. Leta 1903 je vpeljal v škofijo vedno češčenje sv. Rešnjega Telesa. Vzporedno je pridobival za češčenje Srca Jezusovega. Dajal je navodila za olepšavo cerkva in dvaintrideset župnih cerkva je bilo na novo postavljenih, med temi že nekatere Plečnikove. Pospesheval je Tretji red sv. Frančiška in od Missie ustanovljeno Bratovščino sv. Družine. Ustanovil je Družbo za širjenje vere in je navduševal vernike za krščanski Vzhod. Obiskoval in podpiral je reveže ter budno spremljal delovanje dobrodelnih društev. S katoliško akcijo ni imel tolikšne sreče in je to natančneje izvedel šele njegov naslednik.

Skrbel je za krščansko družino, za katoliške žene in dekleta, ki jim je kazal pot v Marijine družbe in k Orlicam, za delavce, za fante, ki jim je priporočil vstop k Orlom; in

če je škof Slomšek predvsem skrbel za ljudsko šolstvo, je bil Jeglič poseben prijatelj dijaške in akademske mladine. Že ob svojem prihodu v Ljubljano je zaklical: „Živelo slovensko vseučilišče!“ Veliko je bilo Jegličevo prizadevanje za učiteljski stan in za izseljence, ki jim je šele on poskrbel slovenske dušne pastirje.

Jeglič je dal pobudo za štiri katoliške shode, ki so imeli nalogo spopolniti sklepe prvega. Vse naše socialno življenje je z dr. Krekom prešnil s krščanskimi načeli. Tudi v političnem življenju je zahteval moralna načela. Reči moramo, da se je Jegličevo delo razširjalo tudi na slovensko ozemlje izven Kranjske.

Kot škof z geslom „Po Mariji k Jezusu“ je zelo častil Mater božjo na njenih božjih potih. Sam je rad romal in stalno je usmerjal ljudi na svoje priljubljene Brezje, tako n. pr. akademike in izseljence. Kot ljubitelj veličastnih množičnih katoliških nastopov je rad organiziral tudi na Brezjah takšne manifestacije, da omenim le kronanje milostne podobe leta 1907.

Danes se nam vidi skoraj nemogoče, kako je tako delavni mož mogel še toliko tehtnega napisati. Že od mladih let je rad sukal pero. Že v Bosni se je odmaknil od umetnega literarnega delovanja in se usmeril povsem v teološko in vzgojno pisateljstvo. V tem načinu je nadaljeval literarno pot tudi kot ljubljanski škof. V letih 1915—1916 je na 746 straneh razložil zaklade psalmov in izdal še krajši posnetek kakor že prej v hrvaškem jeziku v Bosni. Najboljši biblični deli sta bili malo prej dve knjigi pod naslovom „Mesija“, kjer je napisal na pobudo dr. Kreka „knjigo o križanem Bogu-človeku“. Imel je v načrtu, opisati življenje svetnikov. Pri Mohorjevi družbi, ki jo je kot Slomškovo ustanovo visoko cenil, so izšle tri knjige „Na noge v sveti boj“, kjer sta poljudno obdelani vsa dogmatika in apologetika. Spolno življenje obravnavajo knjige „Mladeničem“ (dva zvezka), „Dekletom“ in „Ženinom in nevestam“. Za številne knjige, ki so jih napisali drugi, je dal on vzpodbude in mnogo je storil in daroval za dober tisk sploh.

Ob odločilnem trenutku, ko je spor med dr. Šušteršičem in dr. Krekom prišel do vrhunca, se je Jeglič postavil na dr. Krekovo stran. V deklaracijskem gibanju je povabil k sebi

škofovske tovariše in voditelje strank, da bi podpisali majniško deklaracijo. Znatel del duhovščine je bil zoper njo, a Jeglič, ki je bil spoznal drugoverske Jugoslovane že v Bosni, je bil odločno zanjo. Ker se takrat nekateri izvenkranjski škofje niso hoteli izpostavljati, je nazadnje povabil samo kranjske predstavnike. On je prvi podpisal deklaracijo. Prav tako je šel na pot v Pariz, da bi pred zastopniki narodov, ki so odločali na mirovni konferenci, rešil, kar se je za slovensko usodo rešiti dalo. Pomembnejši kot z Wilsonom so bili morda razgovori z maršalom Fochom. Za ugoden izid plebiscita se je sam napotil na Koroško, da vdahne Slovencem zaupanje v Jugoslavijo. S takšnimi dejanji si je škof Jeglič za stalno pridobil naslov narodovega voditelja.

Vsega tega Jeglič ne bi zmoget, ko ne bi tako iskreno častil Boga in tako vneto molil. Omenili smo že njegovo zaupanje v Mater božjo. Poleg romanj na Brezje je bil petkrat v Lurdu, večkrat v Loretu, Marijinem Celju in Kevaerju ter vsako leto na Trsatu. Sploh je Jeglič izredno rad potoval. V Rimu je bil dvaindvajsetkrat, obiskal je slovenske izseljence v Nemčiji in v Ameriki.

Manj velik je bil Jeglič pri gospodarskih poslih, kar mu je del kapitlja močno zameril.

Za njegove starostne jubileje in obletnice duhovniške in škofovske službe mu je ljudstvo navadno prirejalo velike slavnosti. Ljubljana, mnoge kranjske in tudi izvenkranjske občine so ga izvolile za častnega občana, velika je bila vrsta svetnih odlikovanj in tudi Vatikan mu je dal visoke časti.

Dasi je bil že star, dolgo časa ni maral koadjutorja. A slednjič je leta 1929, malo pred svojo osemdesetletnico, le zaprosil izrečno za Korošca dr. Gregorija Rožmana. Rožman je bil Jegliču tako drag, da je izjavil, da ne mara nobenega, če ne bodo njega imenovali. Prošnji za upokojitev je papež ugodil in imenoval Jegliča za naslovnega nadškofa garelškega.

Prvih pet let je Jeglič preživel kot upokojenec v Gornjem gradu, od tam je prišel v Ljubljano opraviti svojo bierno mašo. Leta 1935 se je odločil, da bo nadaljnjo dobo pokoja preživel v cistercijanskem samostanu v Stični. Od

tam je šel leta 1936 v Maribor slavit škofa Slomška. Ljudje so govorili, da je prišel svetnik častit svetnika. Poleg pogostih potov na Gorenjsko je šel leta 1937 v Celje, kjer je imel sloviti preroški govor na prireditvi katoliške mladine. Čez nekaj dni je umrl v Stični (2. julija 1937).

ROŽMAN

Pri izbiri dr. Rožmana za svojega naslednika se škof Jeglič gotovo ni motil. Rožman je hotel predvsem izpeljati tiste Jegličeve načrte, ki še niso bili uresničeni. Jeglič ni mogel pobožnosti prvih petkov in prvih sobot dvigniti do splošne narodne pobožnosti, dr. Rožmanu se je to sijajno posrečilo. Nadalje je škof Rožman uresničil željo, sezidati ljubljanskim bogoslovcem novo semenišče. Z veliko gorečnostjo se je dalje vrgel na organizacijo Katoliške akcije po zamisli Pija XI. V prizadevanjih, uporabljati moderno umetnost v bogoslužne namene, je šel Rožman precejšen korak naprej od Jegliča, saj so se revolucionarne smeri tudi že umirile in je bil arh. Plečnik ob Rožmanovem škofovanju na vrhuncu svoje cerkveno-arhitektonske delavnosti.

Zlasti pa je Rožman vzel zares Pijeve protikomunistične smernice, kar ga je na eni strani visoko dvignilo, na drugi mu pa nakopalo besno sovraštvo stranke, ki je prišla v Sloveniji leta 1945 na oblast. Trdno odločenega, da Jegličevega državniškega dela ne bo nadaljeval, so ga razmere ob tuji okupaciji vendar v to prisilile.

Opisali smo zlasti napore škofov slovenskega porekla za cerkveni dvig naroda. Dostikrat so bili ti naporu prav junaki. A tudi najčudovitejša stremjenja slovenskih škofov bi bila brezuspešna, ko ne bi bil narod že prej v veri tako globoko utrjen, da je ta stremjenja učinkovito podprl.

Marijan Marolt

Slovenska Cerkev in socialistična Jugoslavija

Zgodovina odnosov med slovensko Cerkvijo in državo od leta 1945 naprej je zaradi preglednosti razdeljena v štiri obdobja. Mejniki obdobj so zvezni Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti, republiška Uredba za izvrševanje tega zakona, za zadnje obdobje pa Protokol med Jugoslavijo in Vatikanom.

Ti mejniki so na videz zgolj formalnega značaja. V resnici pa vsak od njih zaključuje in obenem odpira novo obdobje, ki ima svojo značilnost, različno od prejšnjega.

Ker v Jugoslaviji le teoretično, v praksi pa ne ločijo države od režima, zato tudi ta zgodovinski pregled te razlike ne upošteva.

I

Od prevzema oblasti v Sloveniji (maja 1945) do razglasitve zveznega Zakona o pravnem položaju verskih skupnosti (27. maja 1953)

Katoliška Cerkev v Sloveniji je z veliko zaskrbljenostjo pričakovala konca druge svetovne vojne. Njene sile so bile oslABLJENE, versko življenje je pojemalo, verniki in duhov-

niki so trpeli in krvaveli pod nacizmom, fašizmom in bratomorno krutostjo.

Zadnja leta pred vojno je na slovenskem ozemlju v Jugoslaviji živelo 1.182.092 katoličanov, ki so bili upravno razdeljeni na dve škofiji, ljubljansko in mariborsko. Dušnopastirsko delo je opravljalo 987 svetnih in 284 redovnih duhovnikov, skupno torej 1271 duhovnikov. Na duhovništvo se je pripravljalo 198 bogoslovcev. Redovi so imeli 41 moških in 111 ženskih redovnih hiš. V ljubljanski škofiji je bilo v 18 različnih verskih in katoliških organizacijah včlanjenih 206.920 članov. V vsej Sloveniji je redno izhajalo 65 verskih in katoliških listov, 9 katoliških tiskarn in 28 založb je letno tiskalo in izdalo veliko število verskih knjig v visoki nakladi.

Nasilni vdor nacizma in fašizma aprila 1941 je bil zato za slovensko Cerkev velik udarec. Do konca 1941 so Nemci iz Štajerske izgnali na Hrvaško 366 duhovnikov. Drugi duhovniki so se razkropili, tako da je na Štajerskem ob koncu 1941 živelo le še 121 duhovnikov od 608 tik pred začetkom vojne. Nemci so v naslednjih letih pobili in ustrelili še 13 štajerskih duhovnikov, 4 so umrli v Dachauu, 8 v taborišču Jasenovac. Na Gorenjskem je ostalo od 260 duhovnikov le še 5 upokoencev. Ves slovenski tisk, tudi verski, in vse verske organizacije so bile zatrte, cerkvene in redovne hiše večinoma zaprte in izropane.

Italijani Cerkve direktno niso preganjali, pač pa so namerno dopustili bratomorno vojno, ki jo je začela komunistična revolucija. Do konca vojne je bilo na Notranjskem, Dolenjskem in v Beli krajini ubitih 33 duhovnikov in nekaj sto katoliških laikov, ker so se uprli komunistični revoluciji. Požgana in razdejana je bila cela vrsta cerkva, kapel in župnišč z arhivi vred. Bratomorno klanje je povzročilo na tisoče žrtev. Osvobodilna fronta je pod vodstvom komunistične partije uresničevala marksistično revolucijo. Boj proti okupatorju je izrabila kot sredstvo, da pride na oblast in uredi Slovenijo po svoji zamisli. Slovenci, ne samo verni katoličani, ki so vedeli, za kaj končno gre, so se uprli poskusu, da bi totalitarni sistem zavladal nad slovenskim narodom.

Ko je maja 1945 okupator poražen zapuščal Slovenijo,

je v Sloveniji komunistična partija prevzela oblast in oklicala slovensko državo v sklopu Jugoslavije. Cerkev je upala, da bo trpljenja konec in da bo počasi pri vseh ljudeh, ne glede na politično pripadnost, zmagalo poštenje in strpnost. Na žalost se je zmotila.

Kljub novi ustavi, ki je Cerkev ločila od države ter dovolila svobodo vesti in bogoslužja, verske svobode ni bilo.

Po že končani vojni je bilo brez sodnega postopka ubitih ali pa s sodnim postopkom na smrt obsojenih 23 duhovnikov in 23 bogoslovcev, in to samo iz ljubljanske škofije. Na zaporne kazni je bilo v tem in naslednjem obdobju obsojenih 272 duhovnikov ljubljanske škofije, to je več kot 80 odstotkov (po stanju 1959). Najvišje število istočasno zaprtih duhovnikov je bilo 160. Ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman je bil 30. julija 1946 v odsotnosti obsojen na odvzem prostosti s prisilnim delom za dobo 18 let.

Ubitim in obsojenim so največ očitali kolaboracijo z okupatorjem, jih črnili kot sovražnike ljudstva, fašiste, reakcionarje in izdajavce. Dostikrat so bili obsojeni na podlagi tedanjih členov 119 in 311 kazenskega zakonika, ki govorita o verskem sovraštvu, nestrpnosti in izrabljanju svojega položaja za te prestopke. Kaznovani so bili, če so npr. govorili, da je civilna poroka za katoličana brez vrednosti, da je nezadostna, da civilno poročeni živi v divjem zakonu, da mora krščanstvo imeti mučence in jih danes tudi ima, da je mladina pokvarjena, ker ne hodi v cerkev in ne veruje, da so tisti, ki so razlastili cerkveno premoženje, vsi izobčeni, itd. Nekdo je bil obsojen, ker je dobival in naročal knjige iz tujine, ne da bi obvestil o tem Upravo za notranje zadeve.

Duhovniki so bili pogosto fizično napadeni ter obmetavani s kamenjem in jajci. To se je dogajalo tudi v cerkvah med mašami in pridigami. Ljubljanskega škofa Vovka je 20. januarja 1952 komunistični hujskač v Novem mestu polil z bencinom in nato podtaknil ogenj. Hladokrvnosti škofa, ki se je z naglico oprostil že goreče obleke, se je zahvaliti, da ni živ zgorel. Ožganemu škofu je drhal kljub prisotnosti milice onemogočila zdravniško pomoč. Napadavec je bil sicer 17. februarja 1952 sojen, a le na deset dni zopora, pa še to pogojno, ker je „delal pod opravičevalnim vplivom upo-

ra proti reakcionarni duhovščini, narodnemu sovražniku“. Tri mesece po napadu v Novem mestu je napadel komunistični tisk Vovka in mu očital provokatorstvo, ker je v pismu duhovnikom napisal, da morajo vero braniti tudi za ceno junaštva. Obsojen je bil na težko denarno kazen.

Komunistični režim je v tem obdobju zapiral ter zasegal cerkve, skrunil kapelice in znamenja ob poteh.

V Ljubljani je bila največja cerkev (pri Sv. Jožefu) konfiscirana in je še danes filmski atelje. Karmeličansko cerkev v Ljubljani so porušili. Križanke v Ljubljani so odvzeli in dali starokatoličanom. Cerkev na Ptujski gori so za dolga leta spremenili v muzej, prav tako cerkev na Blejskem otoku.

Dovoljenj za zidavo novih cerkva oblast ni dala. Možno je bilo popraviti le razdejane in porušene cerkve, a tudi teh ne vedno.

Večino župnišč so zasedli s tujimi strankami, posebno še z družinami pripadnikov milice in OZNE. Župnim uradom so vzeli cerkvene knjige in jih dolga leta niso vrnili.

Cerkvena poslopja, ki so bila namenjena duhovniškemu naraščaju, bogoslovcem, dobrodelnim namenom in internatom, so bila skoraj vsa brez izjeme zasežena. Med njimi Škofovi zavodi v Št. Vidu pri Ljubljani in novozgrajeni bogoslovji v Ljubljani in Mariboru.

Od skupno 152 redovnih hiš v Sloveniji jih je le nekaj deset ostalo in še te le za starejše in onemogle redovnike in redovnice.

8. marca 1948 je bil sestram 12 bolnic dostavljen vladni odlok, da morajo v 5 urah zapustiti delovno mesto, razen če so pripravljene sleči redovne obleke in pretrgati zvezo s svojimi predstojniki. Tako je bilo odstranjenih od bolniških postelj zadnjih 260 sester.

Vsi katoliški vzgojni zavodi v Sloveniji so bili ukinjeni, njih poslopja je prevzela oblast. V osnovnih šolah so verouk nekaj časa še lahko učili, ker se je 1946. leta 93 odstotkov staršev izrazilo, da hočejo verouk v šoli. Vendar rednega verskega pouka v šolah dostikrat ni bilo, ker je odredba iz leta 1945 določala, da morajo duhovniki imeti posebno obrtno (!) dovoljenje za izvrševanje dušnega pastirstva. Okoli 100 duhovnikov tega dovoljenja ni dobilo, drugi pa so

morali dolgo nanj čakati. Seveda medtem niso smeli učiti verouka, pa tudi ne pridigati, včasih tudi za ljudi ne maševati. Verouk so oblasti ovirale tudi tako, da so zanj odkazale najslabši čas, ga nastavljale na popoldanske ure, da so morali učenci hoditi dvakrat na dan v šolo. Pogosto so oburah, določenih za verouk, prirejale zabave za otroke.

Kmalu so verouk iz šol pregnali. Otroci in duhovniki so se umaknili v cerkve, pa tudi tu niso imeli miru. Odredba LRS od 21. (ali 31.?) julija 1951 je za učence verouka v cerkvah zahtevala posebno dovoljenje, ki ga pa režimu ne ljubi duhovniki niso dobili. „Vatikanu zvesti duhovščini ni všeč, da se v naših šolah mladina ne more vzgajati v duhu praznoverja. Duhovniki, sovražniki našega ljudskega režima, ne morejo poučevati naše mladine ne v šolah ne v cerkvah...“ se je hvalila Ljudska pravica 15. decembra 1951.

Mnogi učitelji, ki otrok niso hoteli vzgajati v materialističnem duhu, so bili iz šol odstranjeni, mnogi učenci pa ovadeni in zapostavljeni, ker so hodili v cerkev. Slovenski poročevalec je pisal 7. marca 1952: „Zato pri nas ne bo več mesta za učitelje, ki se ne drže programov, temveč so naklonjeni poučevanju misticizma in obskurantizma, ki sta lastna Cerkvi...“ Marca 1952 je bilo na ta način iz srednjih šol v Mariboru izključenih 32 profesorjev in dijakov.

V začetku 1952 je bil ljubljanski teološki fakulteti odvzet značaj visoke šole v sklopu univerze. Vendar je režim delovanje bogoslovnega učilišča denarno podprl, ker so dekan fakultete in nekateri profesorji pospeševali CMD. Na ta način je režim dosegel dvoje: od sebe odvisno učilišče in „dokaz“ verske svobode.

Katoliški tisk je bil v tem obdobju praktično zatrt. Že v maju 1945 so oblasti v katoliških tiskarnah in založbah zaplenile vse verske knjige, molitvenike, katekizme in vzgojne knjige, nato pa tiskarne in založbe zaplenile in se jih polastile. Do leta 1953 so izšle le 3 knjige: Sv. pismo nove zaveze v 10.000 izvodih in Pastoralna psihologija, obe 1946, leta 1948 pa skromen molitvenik Bog s teboj. Mohorjeva družba v Celju sicer ni bila zatrta, vendar je smela izdati le knjige z „nevtralno“ vsebino, v katerih pa je bilo vedno kaj hvale režimu. Nekaj časa sta izhajala Verski list v Mariboru in Oznanilo v Ljubljani. Oznanilo je sprva izha-

jalo tedensko na štirih straneh, nato štirinajstdnevno na dveh straneh, v polovičnem formatu in nakladi 30.000 izvodov. Leta 1952 pa je bilo izhajanje ukinjeno.

Državne oblasti kljub prošnjam niso dovolile ponatis katekizmov za ljudske šole. Tedaj je Sv. stolica podarila škofu Vovku 10.000 izvodov v slovenskem jeziku. A čeprav je ministrstvo osrednje vlade v Beogradu dalo dovoljenje za uvoz, je ljubljanska vlada pošiljko zasegla, razen majhnega števila izvodov, ki so bili že prodani. Zaradi te prodaje je bil 7. januarja 1952 proti škofu Vovku uprizorjen proces. Skupaj s škofijskim kanclerjem Francem Mrvecem je bil obsojen na 50.000 dinarjev globe.

Ker ni bilo verskega tiska in pouka, je protiverska in materialistična propaganda z lahkoto zajela Slovenijo. Skoraj ni bilo dneva, da ne bi časopisi in revije napadali Cerkve, smešili duhovnikov in vere. Po radiu so črnili vero in verske običaje. Na dolgo so govorili in se razpisovali o procesih proti škofom in duhovnikom. Po knjigah, zlasti šolskih, so širili marksistični svetovni nazor.

Katoliške organizacije so bile zatrte že takoj ob prevzemu oblasti. Mnogo katoliških laikov je prišlo pred sodišča in bilo obsojenih. Cvetoče katoliško društveno življenje pred vojno je bilo v kratkem času popolnoma uničeno.

Nova oblast je hotela Cerkev v Sloveniji tudi gospodarsko uničiti. Agrarna reforma leta 1945 je Cerkev težko prizadela. Brez odškodnine so nacionalizirali gospodarska posestva z nad 30 ha, cerkvam nalagali težke davke, prepovedali bero in duhovnikom določali davek po dohodkih, ki so si jih finančne oblasti dostikrat same izmislile. Slovenski poročevalec od 31. decembra 1952 navaja kot slabega davkopllačevavca mariborskega škofa Držičnika, njegovega kanclerja in stolnega župnika. Ker ni škof plačal davka v znesku 558.749 dinarjev, so finančne oblasti ukazale zaporo škofijskega tekočega računa. Škof se je pritožil na višje mesto, a zaman. Zaplenili so tekoči račun, na katerem je bilo po pisanju komunističnega časopisja nad en milijon dinarjev. Škof je brez uspeha dokazoval, da to ni denar škofije, temveč denar iz cerkvenih zbirk, denar za maše in štolnina. — Isto leto so od duhovnikov pobirali davek za nazaj, in sicer za 1947 do 1951, češ da so bili tedaj prenizko obdavče-

ni. Zaradi resničnih ali namišljenih odtegovanj pri davkih je bila v tem času obsojena cela vrsta duhovnikov.

Hud poseg v slovensko Cerkev je bila ustanovitev CMD, Cirilmetodijskega društva katoliških duhovnikov LRS v Ljubljani 20. septembra 1949. Komunistični režim je hotel duhovnike razdvojiti in izigrati proti škofom. Končni cilj društva, ki ga je dirigirala OZNA, je bila ustanovitev nacionalne slovenske Cerkve, ločene od Rima. Nova pot, glasilo CMD, je v št. 2 prvega letnika poročala, da je Tito skupini duhovnikov, članov društva, jeseni 1949 dejal: „Mi smo se ločili od Moskve, zakaj se vi ne morete ločiti od Rima?“ Cerkvene oblasti v Rimu so pobudnike društva, duhovnike Antona Bajta, Jožeta Lampreta in Viktorja Merza 30. avgusta 1950 izobčile iz Cerkve. To je zavrlo vstop duhovnikov v društvo, obenem pa pomagalo, da se društvo kot celota ni več tako bojevito postavljalo na stran režima. Društvo je nudilo svojim članom zdravniško pomoč, invalidno in starostno zavarovanje in pravico do pokojnine. To je tudi eden od vzrokov, da so k društvu pristopili zlasti starejši duhovniki. Vzroke pa je treba iskati tudi drugod: kdor je vstopil, je plačeval manj davkov, lažje je dobil dovoljenje za pouk verouka, odtegnil se je pogostim zasliševanjem OZNE ter napadom časopisja in imel še druge ugodnosti. Mnogim duhovnikom, ki so bili zaprti, je bila zmanjšana ali odpuščena kazen, če so izrazili pripravljenost vstopiti v društvo. Tako je bil n. pr. poznejši dolgoletni sekretar društva Jože Šavora kmalu po vojni obsojen na 16 let prisilnega dela, a po 4 letih izpuščen. Od takrat se posveča zgolj društvenemu delovanju.

Opisana dejstva jasno govore, da za obdobje 1945 do 1953 ne moremo govoriti o verski svobodi v Sloveniji. Spomenica jugoslovanskih škofov, ki so jo napisali med svojim posvetovanjem v Zagrebu od 23. do 26. septembra 1952 in jo nato izročili maršalu Titu (ki pa jo je brez odgovora vrnil beograjskemu nadškofu Ujčiću), takole govori: „Predvsem ugotavljajo katoliški škofje, da v Jugoslaviji ni prave verske svobode. Svoboda vesti in svobodno opravljanje bogoslužja, o katerih govori jugoslovanska ustava v čl. 25, je praktično omejena na delno svobodo bogoslužja.“ Ta „svoboda“ bogoslužja na primer ne ovira, da ne bi „OZNA

ugotavljala, kdo hodi v cerkev. Obiskovalci cerkve so nato trdo zapostavljeni (pred 1951 pri razdeljevanju živilskih kart, nato pri iskanju služb). Vojakom in katerimkoli nosilcem uniform je kljub temu najstrožje prepovedano hoditi v cerkev. Obstaja pa svoboda preprečevanja in zasramovanja bogoslužja in njegovih služabnikov, ki sega prav v notranjščino cerkva. Vse bogoslužne slovesnosti zunaj cerkve so kljub temu prepovedane. Kljub temu je prepovedano bolnikom v bolnicah, jetnikom in predvsem na smrt obsojenim podeljevati svete zakramente. Policija kljub temu strogo nadzira pridige v cerkvi. Govor, ki se modro drži v mejah cerkvenega nauka, se lahko napačno razume in tolmači kot poziv k sabotaži, k boju zoper režim in k vstaji.“

Ta spomenica, pa še pastirsko pismo, ki so ga škofje z zagrebškega posvetovanja poslali svojim duhovnikom (v njem naročajo, naj ne vstopajo v CMD in njim podobna društva), sta bili povod, da je vlada 1. novembra 1952 v diplomatski noti Vatikan obdolžila vmešavanja v notranje zadeve države. Ko so 29. novembra 1952 iz Vatikana javili, da bo zagrebški nadškof Stepinac v konfinaciji imenovan za kardinala, je vlada diplomatske zveze z Vatikanom prekinila. Zastopnik Sv. stolice se je moral po 7 letih bivanja v Jugoslaviji vrniti v Rim.

Značilnost prvega obdobja v razvoju odnosov med Cerkvijo v Sloveniji in državo je torej popolna brezpravnost Cerkve, združena z neprestanimi poskusi režima, da vernost zatre, oba škofa, duhovnike in vodilne laike delno fizično, delno psihično uniči in razdvoji, obenem pa izpodreže korenine obstoja in rasti Cerkve na vseh področjih. Vendar brezpravnost in pritisk režima Cerkve nista strla, čeprav sta ji prizadela ogromno škodo. Škofa sta ostala trdna, za njima je stala večina duhovnikov in vernikov. Pri ljudskem štetju 31. marca 1953 — do sedaj edinem, pri katerem so izpraševali o veroizpovedi — se je 83,3 odstotkov Slovencev priznalo za katoličane (1,45 za evangeličane, 0,2 za pravoslavne, 0,1 za verujoče brez določene veroizpovedi). Odgovora na vprašanje o veri niso dali 4,7 odstotki, za brezverce se je priznalo 10,25 odstotkov.

Od razglasitve zveznega Zakona o pravnem položaju verskih skupnosti (27. maja 1953) do Uredbe Izvršnega sveta Ljudske skupščine LRS za izvrševanje Zakona o pravnem položaju verskih skupnosti (14. julija 1961).

Režim je spoznal, da mora v odnosih do Cerkve spremeniti metode in taktiko. Brezpravnost katoliške Cerkve je bila tako očitna, da je močno škodovala ugledu Jugoslavije v zapadnem svetu, od katerega je bila ta po ločitvi od Moskve 1948 gospodarsko vedno bolj odvisna. Poskus zažgati škofa Vovka 1952 ter fizični napadi na jugoslovanske škofo, ki so se vrstili v poletju 1953, so maršala Tita 27. septembra 1953 prisilili k izjavi: „Kot veste, se je v naši državi prigodilo nekaj obžalovanja vrednih izgredev in nekaj nasilnih dejanj. To se je pripetilo v nekaterih krajih zaradi sovražne politike nekaterih cerkvenih predstojnikov zoper našo stvarnost... Mi se s tem ravnanjem ne strinjamo in obsojamo take metode... Mi ne želimo, da se uporablja fizična sila... Boriti se je treba s političnimi sredstvi...“ (Vjesnik, 28. septembra 1953).

Nove metode in taktika so bile nakazane že nekaj mesecev prej v Zakonu o pravnem položaju verskih skupnosti, ki je bil objavljen 27. maja 1953. Besedilo zakona razlaga ustavne garancije in ustvarja videz širokosrčnosti. Izrazoslovje je podobno pravnemu izrazoslovju laicistične države. Vera je zasebna stvar državljanov, verske skupnosti so svobodne v izvrševanju opravil in obredov, lahko izdajajo svoj tisk, poučujejo v cerkvah in župniščih, lahko imajo svoje šole za duhovnike. Verski obredi se smejo vršiti v cerkvah in prostorih neposredno okoli njih, za krst se zahteva dovoljenje vsaj enega od staršev. Na željo vernika lahko duhovnik pride tudi v bolnico in internate. Nihče ne sme vernikov ovirati pri udeležbi verskih opravil. Prepovedana pa je zloraba verskih opravil, pouka, tiska in obredov v politične namene.

Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti je pripravil pot administrativnemu pritisku režima na Cerkev v Slo-

veniji. Ustvaril je videz pravnosti in to je bilo važno zlasti za ugled države pred zapadnim svetom. Uporaba zakonskih določb je seveda ostala v rokah režima, ki je samovoljno odločal, kdaj je Zakonu zadoščeno in kdaj ne.

Po Zakonu je bil dovoljen verski tisk in sicer v okviru splošnih predpisov o tisku.

Namesto Oznanila v Ljubljani in Verskega lista v Mariboru je začela 1953 v Novi Gorici izhajati Družina, torej en list namesto prejšnjih dveh!

Veroučnih knjig v tem obdobju še vedno ni bilo mogoče tiskati, čeprav so bile močno potrebne.

Velike težave pri tiskanju knjig je imela Družba sv. Mohorja v Celju. Stavci so v sklopu delavskega sveta izjavili, da knjig z versko vsebino ne bodo stavili, čeprav knjige niso imele izrečno verske vsebine. Ker knjige niso bile tiskane, Mohorjeva družba svojih knjižnih izdaj ni mogla dati pravočasno med ljudi. Morala je poiskati majhne tiskarne na robu Slovenije.

Dvanajst let po vojni, 1957, je smel iziti prvi primerni molitvenik V občestvo združeni, v skromnem obsegu in opremi. Doživel je več ponatisov.

Od leta 1958 do 1961 je izšel v Mariboru prevod celotnega sv. pisma v 4 knjigah, delno v ponatisih.

To je menda vse, kar je v tem obdobju smelo z verskega območja tiskanega iziti.

Avgusta 1956 so zvezne oblasti prepovedale tiskanje in širjenje papeževega pisma „Dum maerenti animo“ z dne 21. junija 1956, naslovljenega škofom, duhovnikom in vernikom v vzhodni Evropi, torej ne samo tistim v Jugoslaviji. Pismo ne vsebuje posebnih namigov na položaj v Jugoslaviji. Omejuje se na sočustvovanje sv. očeta z zaskrbljenimi in trpečimi milijoni vernikov, ki jim priporoča stanovitnost v veri, izvirajočo iz molitve. „Zadnje papeževo pismo,“ tako je pisala Borba, „je izraz sovraštva. Sploh pa se Vatikan ni omejil samo na to, da pokaže sovraštvo do Jugoslavije, ampak naravnost hujska naše ljudstvo, da bi se uprlo zakoniti vladi...“ (Po Osservatore Romano, 17./18. avgusta 1956).

Redno je izhajala Nova pot, glasilo CMD in njegov Organizacijski vestnik. To je razumljivo, saj n. pr. Nova pot, leto 1960, št. 1—2, v vsebinskem kazalu navaja naslednje članke (po vrstnem redu): Uvod v teologijo Stare zaveze, Drugič pri Titu, Kaj mislite o krščanstvu? . . .

Zvezni zakon je verskim skupnostim dovolil ustanavljanje šol za duhovniški naraščaj. V Sloveniji je bil v tem obdobju en sam tak zavod v Vipavi. Ne ljubljanski ne mariborski škof nista dobila dovoljenja za tak zavod. Prav tako ni bilo možno dobiti nazaj od jugosl. armade zasedenih Škofovih zavodov v Št. Vidu pri Ljubljani. Slovenski gimnazijci, ki so se odločili za duhovniški poklic, so morali v take zavode na Hrvaško, v Djakovo, Zadar in Pazin.

Mariborsko bogoslovje je bilo že leta 1945 (oz. 1941) prestavljeno v Ljubljano in praktično združeno z ljubljanskim. Tako je bilo namesto dveh le še eno bogoslovno učilišče in eno bogoslovje. Zaradi pritiska se je le malo srednješolcev odločalo za duhovniški poklic. Povprečno je bilo v tem obdobju posvečenih 10 do 12 novomašnikov za vso Slovenijo. Za kritje dušnopastirskih potreb bi jih moralo biti posvečenih vsaj trikrat toliko.

Leta 1955 je državna oblast na podlagi zakona o agrarni reformi razlastila vse premoženje s cerkvami vred 10 župnij na Kočevskem. To so: Borovec, Gotenica, Kočevska Reka, Koprivnik, Mozelj, Nemška Reka, Polom, Spodnji log, Stari log in Topla reber.

Zakon je prepovedal „zlorabo“ verskih opravil, pouka, tiska in obredov v politične namene ter vzburjanje in razpihovanje verske nestrpnosti, sovraštva ali razdora. V letih 1955 in 1956 je bila cela vrsta slovenskih duhovnikov obsojena in kaznovana na podlagi te določbe. Organi notranje uprave so ovajali in nosili pred sodišča zasebne izjave duhovnikov, pridige, poučevanje verouka in celo izjave iz spovednic.

Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti je določil, da se pravice, ki vernikom po zakonu pripadajo, ne smejo omejiti zaradi verskega prepričanja. Prav tako nihče ne sme državljanom prepovedati udeleževanja pri verskih obredih. „Toda obžalovati je treba,“ tako pišejo jugoslovan-

ski škofje v pismu, ki so ga izdali med plenarno konferenco 20. do 23. novembra 1960 v Zagrebu, „da učitelji in drugi šolski funkcionarji izvajajo pritisk na otroke in dijake, da bi jih odvrnili od zahajanja v cerkev, od božjih služb in cerkvenih slovesnosti. Nekateri učitelji gredo celo tako daleč, da dijakom grozijo s slabimi ocenami, če se bodo udeleževali božjih služb. Ta pritisk se je razširil na starše, od katerih je bilo zahtevano, naj svojih otrok ne pošiljajo v cerkev, ker sicer bodo izgubili službo ali penzijo in občutili druge neprijetne posledice... To je v očitnem nasprotju z določili zakona. Dalje moramo poudariti, da besedilo sicer zelo liberalno proglašča svobodo verskega življenja za vse državljane, da pa so mnogi naši državljani prisiljeni, da se tej svobodi odrečejo. Mnogi uslužbenci državne uprave in zlasti tisti, ki so zaposleni v šolstvu in šolski upravi, si kratko malo ne upajo zahajati v cerkev ali se udeleževati verskih obredov. Ne upajo se poročiti v cerkvi ali dati krstiti svoje otroke... Študentom v dijaških domovih je bilo praktično onemogočeno iti v cerkev, duhovnikom je bil pogosto preprečen obisk bolnikov in umirajočih v bolnicah in domovih za stare in onemogle. Položaj oseb v vojaški službi, v kaznilnicah in poboljševalnicah je še slabši... Škofje moramo poudariti ta dejstva in pozvati vlado, da napravi odločne korake za končanje teh kroničnih kršitev zakona...“

Zakon o verskih skupnostih je zagotovil svobodo verskega pouka v cerkvah in drugih prostorih, ki so za to določeni. „Kljub temu pa so nekateri sodniki kaznovali duhovnike,“ nadaljuje pismo, „ki dajejo verski pouk v kape lah in majhnih cerkvah na področju svoje župnije. V mnogih primerih so bili duhovniki kaznovani tudi zato, ker so dajali verski pouk otrokom, ki so k pouku prišli prostovoljno, toda brez pismenega dovoljenja staršev. Dalje skušajo nekateri šolski ravnatelji otrokom preprečiti udeležbo pri verskem pouku s tem, da z njimi krivično postopajo in uporabljajo druga nezakonita sredstva. V nekaterih krajih so krajevne oblasti celo izsiljevale izjave od staršev, da svojim otrokom niso dali dovoljenja za udeležbo pri verskem pouku.“

Posledice protizakonitega pritiska, zapostavljanja in

šikan so bile vidne. V Sloveniji je v obdobju od 1953 do 1960 obiskalo verouk vsaj za prvo obhajilo in birmo povprečno 95,4 odstotkov mladine med 7. in 15. letom. Na podeželskih župnijah je bil odstotek zelo visok, 98 do 100. V manjših mestih, industrijskih krajih in podeželskih župnijah, pomešanih z delavstvom in uradništvom, je bil že nižji, 84 do 99 odstotkov. Še nižji je bil v mestih Ljubljana, Maribor, Celje, Trbovlje, in sicer 78 do 90 odstotkov. Vendar pa se je rednega verouka, ne samo pred prvim obhajilom in birmo, udeleževalo n. pr. v šolskem letu 1958/59 le 55,3 odstotkov od učencev osemletk. Še slabši obisk verouka se kaže za isto šolsko leto pri srednješolcih od 15. do 19. leta: 3,5 odstotkov. Od študentov na univerzi se je zanje prirejenega verskega pouka leta 1958/59 udeleževalo le 1,4 odstotka.

Mučna preizkušnja za slovensko Cerkev v tem obdobju in še naslednjem je bilo režimsko izigravanje škofov in administratorjev. Škofje so bili o položaju istih misli, vendar je vsak na svojem ozemlju skušal reševati verske probleme na svoj način. Ker sta se ljubljanski in mariborski škof režimu videla preodporna, je dovoljenje za otvoritev malega semenišča dobil novogoriški administrator. Tako je bil zavod s centralnim pomenom za Slovenijo odprt na robu Slovenije. Podobno se je zgodilo z verskima listoma mariborske in ljubljanske škofije, ki sta bila ukinjena, namesto njih pa je začel izhajati za vso Slovenijo le eden, Družina, a prav tako v Novi Gorici, na robu Slovenije. Sličnih primerov je še več.

Režim pa je skušal ne le izigravati slovenske škofe in administratorje med seboj in z majhnimi koncesijami enemu prisiliti druge k popuščanju, temveč je skušal tudi ves jugoslovanski episkopat izigrati proti Sv. stolici. Po prekinitvi diplomatskih odnosov z Vatikanom 1952 je močno pritiskal na beograjskega nadškofa Ujčića, da bi v imenu vseh škofov z režimom sklenil modus vivendi, obliko sožitja. Vatikanško državno tajništvo je zato pismeno opozorilo nadškofa Ujčića, da je za sklepanje pogodb med Cerkvijo in državo pristojna edino Sv. stolica in ne jugoslovanski škofje. Pismo je bilo oddano po navadni pošti, zaradi pisemske cenzure

pa so zanj zvedele jugoslovanske oblasti. Tedanji notranji minister Ranković je pismo v parlamentu z izredno silovitostjo napadel in ga označil kot dokaz za protipostavno vmešavanje Sv. stolice v notranje zadeve države. Borba je 23. januarja 1953 pismo celo objavila. V odgovor je vatiškanski list *Osservatore Romano* 31. maja 1953 objavil istočasno izvirnik pisma in prepis pisma, kakor ga je priobčila Borba: takoj je bilo vidno, da je Borba izpustila enega bistvenih delov pisma, in sicer tistega, ki govori o pripravljenosti Sv. stolice za pogajanje z jugoslovansko vlado, če bi ta hotela priznati bistvene pravice Cerkve. Očitno se je jugoslovanska vlada bala javnost informirati o resničnih namenih Sv. stolice.

Vlada je nato še večkrat silila jugoslovanske škofove, da bi sklenili *modus vivendi*. Leta 1960 so škofje v svojem pismu s konference v Zagrebu, 20. do 23. novembra, izjavili, da so pripravljeni podpreti vsak odkritosrčen trud za dosego res zdravega in trajnega modusa *vivendi*, vendar niso pooblaščen, da z vlado začenjajo pogajanja. Hočejo pa aktivno sodelovati pri pripravah in ureditvi pogojev, primernih za sporazum.

Značilnosti opisanega obdobja odnosov med slovensko Cerkvijo in državo, 1953 do 1961, so torej naslednje: vse krivice, ki so bile Cerkvi prizadejane v prvem obdobju, so ostale. Vrnjenega ni bilo prav ničesar, kar je bilo nasilno odvzeto po vojni. Zvezni Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti je Cerkvi dal le videz enakopravnosti. Ostal je praktično brez pomena, ker so ga kronično kršili od najvišjih do najnižjih državnih funkcionarjev. Administrativno ukrepanje proti verskemu pouku, tisku in vzgoji je Cerkev močno bromilo. Vendar se je vernost ljudstva kljub zapostavljanju in šikanam ohranila, proti koncu obdobja celo dvignila. Diskriminacija med duhovništvom je zaradi delovanja CMD ostala, vendar za slovensko Cerkev ni več predstavljala akutne nevarnosti. Škofje so v bistvenih rečeh ostali enotni. Ponovni poskusi režima, da jih oddvojijo med seboj in od Sv. stolice, so propadli.

III

Od Uredbe Izvršnega sveta Ljudske skupščine LRS za izvrševanje Zakona o pravnem položaju verskih skupnosti (14. julija 1961) do podpisa Protokola med Jugoslavijo in Vatikanom (25. junija 1966)

Zvezni Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti določa v 23. členu, da lahko republiški izvršni sveti po potrebi izdajo natančnejše predpise za izvrševanje le-tega. Zanimivo je, da je slovenska republika to potrebo začutila šele po osmih(!) letih: Uredbo o izvrševanju tega zveznega zakona je izdala 14. julija 1961.

Uredba natančneje določa in pojasnjuje imenovani zakon ter delno dopolnjuje. Bistvenih sprememb ni prinesla. Zato kot taka nima posebne važnosti. Odločilnega pomena je, da je sploh izšla in da je režim z njo hotel tudi formalno začeti novo obdobje v odnosih do slovenske Cerkve.

Režim je uvidel, da je treba odnose postaviti na realnejša tla, kot pa je zatiranje in administrativno postopanje. Slovenska Cerkev je v šestnajstih letih socialistične Jugoslavije zaradi režimskih pritiskov sicer izgubila precej vernikov, zlasti mladine, ki jo je zajel materialistični val uživaželjnosti. Odvzeta so ji bila tudi vsa zunanja sredstva, ki bi jih nujno potrebovala za svoj razvoj navzven. Vendar ji je pa prav to dejstvo pomagalo, da se je notranje poglobila in prečistila. Zato je moral tudi režim hočes nočes z njo vedno bolj računati, potem ko je spoznal, da ni bilo mogoče z njo obračunati.

Pokazali so se prvi znaki režimskega popuščanja.

Sprejema ob 500-letnici ljubljanske škofije, 8. septembra 1962, so se udeležili tudi zastopniki oblasti LRS in mesta Ljubljane. Prvič v zgodovini povojnih odnosov se je zgodilo, da so k verskemu slavlju čestitali predstavniki režima.

Prvič so bila dana dovoljenja, da je nekaj slovenskih bogoslovcev lahko šlo študirat na višja bogoslovna učilišča v tujino, predvsem v Rim.

Slovenskim škofom so bila dana potna dovoljenja za pripravljalne in koncilske seje v Rimu, pa tudi za druga potovanja v tujino.

V vsej prikritosti je zvezna vlada v Beogradu poleti 1964 poslala svoje emisarje v Vatikan, kjer so se od 26. junija do 7. julija pogajali s Sv. stolico za dosego sporazuma.

Seveda je ta delna sprememba režimskih odnosov do Cerkve zahtevala tudi od Cerkve svojo ceno. Ko je septembra 1963 maršal Tito odpotoval v dežele Južne Amerike, ki so večinoma katoliške, so mariborski škof ter apostolska administratorja za Goriško ter tržaško-koprsko in reško področje pod moralnim pritiskom dali ugodne izjave in voščili srečno pot. Izjavo je odklonil le tedanji generalni vikar ljubljanske nadškofije, ker ni hotel dopustiti zlorabe vere v politične namene.

Versko življenje je v tem obdobju mirnejšega ozračja postalo bolj globoko. Začeli so se ljudski misijoni po podeželskih in mestnih župnijah. Verniki, ki morda že leta niso več opravljali verskih dolžnosti, so spet našli pot k Bogu. Vrhunec so ljudski misijoni dosegli v misijonu v Ljubljani od 24. marca do 5. aprila 1966, ki se ga je udeležilo visoko število Ljubljančanov, tudi mladine. Posebnost misijona je bila v tem, da so govorili tudi laiki, od univerzitetnih profesorjev do srednješolcev.

Nove maše in birme, ki jih je režim prej pogosto in načrtno motil ter onemočal, so postale dostikrat prava ljudska slavja in javna izpoved vere. Raznih romanj in verskih manifestacij so se udeleževali desettisoči vernikov, čeprav so bile napovedane le s prižnic in v edinem verskem listu. Tako je bilo 8. avgusta 1965 v Beltincih, 15. avgusta na Ptujski gori in 4. do 5. septembra na Brezjah, tu kot proslava 30-letnice evharističnega kongresa.

Število učencev verouka se je počasi dvigalo, a kmalu ustalilo.

V veliko pomoč dušnemu pastirstvu so postali mlajši duhovniki, ki so zrasli že v novih razmerah. Bili so duhovno prožnejši, ker niso toliko pretrpeli kot starejša generacija duhovnikov. Režim je zapiral le še posamezne duhovnike. Resna težava za dušnopastirsko delo pa je bila vedno pogostejša smrt starejših duhovnikov ter višanje njih povprečne starosti, ki je n. pr. v ljubljanski nadškofiji leta 1965 znašala že 60 let.

Gospodarsko se Cerkev zaradi prehudega obdavčenja

še vedno ni opomogla. Na novoletnem sprejemu pri Komisiji za verska vprašanja, 12. januarja 1966, je ljubljanski nadškof dr. Jože Pogačnik tožil, da je zlasti cerkvena miločina, darovi vernikov, močno obdavčena. „... če se kaj gradi, je treba misliti na davke in to nas nekako tako izčrpuje, da ne moremo naprej...“

Dana pa so bila dovoljenja za zgraditev med vojno porušeni ali novih cerkva v Dražgošah, Poljanah, v Odrancih, Pertoči in Kuzmi. Dovoljenja za zgraditev cerkvá v novih delavskih naselbinah, kot npr. v Velenju, pa še vedno niso bila dana. Vrsta cerkvá je za obnovitev dobila državne podpore, ker so bile priznane za umetniške spomenike. To se je dogajalo tudi že v prejšnjih obdobjih.

Cerkvene imovine, zaplenjene po vojni, niso vrnili. Vsi večji objekti, tiskarne, založbe, bogoslovja, šole, večina internatov in samostanov so ostali še naprej v državni lasti. V nekaj primerih so zaplenjena poslopja delno izpraznili in dovolili Cerkvi v uporabo.

Medtem ko so za vse plasti in poklice prebivavstva socialno zavarovanje že zdavnaj vpeljali, duhovniki še vedno niso bili vsi zavarovani. Člani CMD pa so imeli to ugodnost že od početkov društva. Vsem duhovnikom, tudi nečlanom CMD, je bila dana možnost za zavarovanje šele 26. februarja 1964. Vendar pa so se morali za socialno zavarovanje prijaviti preko CMD.

Število članstva pri CMD je padalo. Starejši člani so pomrli, od mlajših duhovnikov pa so pristopali le posamezniki, in še ti pod pritiskom. Režim je društvo še naprej podpiral, ker vidi v njem protiutež cerkvenim oblastem. „Kot priznanje za svoj prispevek v NOB in za delo pri utrjevanju ljudske oblasti, zlasti pa za svojo vnemo pri razvijanju bratstva in enotnosti med našimi narodi“ je bilo že 29. novembra 1959 odlikovanih 35 vidnejših članov CMD.

CMD je tudi kot prvo dobilo dovoljenja za organiziranje romanj. Pod njegovim okriljem je šla junija 1962 skupina duhovnikov v Rim, junija 1964 na božje poti v Francijo, septembra 1966 pa v dveh skupinah, v katerih so bili tudi laiki, v Sveto deželo.

Upravno se je organizacija katoliške Cerkve v Sloveniji v tem obdobju zboljšala. Papež Janez XXIII. je v buli z

dne 22. decembra 1961 ljubljansko škofijo povzdignil v nadškofijo in škofa Vovka v nadškofa. Imenovan je bil 16. julija 1964 nov, tretji slovenski škof, dr. Janez Jenko. V upravljanje je prevzel novo goriško administraturo, nato pa še tržaško-koprsko in reško. Tako so bili vsi slovenski verniki ob zapadni meji cerkveno-upravno združeni v eno samo in novo administraturo, ki je dobila ime Slovensko Primorje. S tem se je slovenska cerkvena organizacija močno približala cilju, da namreč postane samosvoja cerkvena enota.

Osamosvojili so se tudi nekateri redovi, ki upravno niso več odvisni od svojih neposrednih središč izven Slovenije. Tako je jezuitski red v Sloveniji postal neodvisen od hrvatske province.

Položaj slovenske Cerkve se je zboljšal tudi na področju verskega tiska, čeprav vsem potrebam še daleč ni bilo zadoščeno. Naklada edinega verskega štirinajstdnevnikar Družine se je polagoma dvignila od 65.000 izvodov 1. januarja 1965 na sedanjih 105.000. Iz Nove Gorice se je preselila v Ljubljano, njeni izdajatelji so vsi trije škofje. Pojavil se je nov mesečnik za doraščajočo mladino, Ognjišče, najprej kot razmnoženina za koprsko župnijo v nekaj sto izvodih (1965), sedaj tiskan v nakladi 25.000 izvodov. Izhaja v Kopru, izdaja ga administratura za Slovensko Primorje. Leta 1965 je začel izhajati po vojni zatrti Bogoslovni vestnik, glasilo teološke fakultete v Ljubljani, letno v dveh zvezkih.

Od 1961 do 1967 je izšlo približno 30 tiskanih knjig in brošur z versko vsebino (za primerjavo: samo v letu 1965 je izšlo v Sloveniji skupno 985 knjig in brošur): 4 katekizmi v dveh ponatisih, Cerkevna ljudska pesmarica, posebej note in besedilo. Mali obrednik, Sv. Ciril in Metod, Misli k svetopisemskim knjigam, Zbornik teološke fakultete, Kartuzija Pleterje, Molitve, Pot k Bogu, Oficij za sestre, Duhovnik s svojim Bogom, Sto let frančiškanske cerkve v Mariboru, Albert Schweitzer, Poslanstvo laikov, Našli smo odgovor, Dobra volja, Smisel življenja, Misale v treh ponatisih, Red sv. maše, Obnovljeni red velikega tedna, Koncilski dekreti v 7 brošurah. Knjige so izšle delno v založbi škofij, delno v Zadrugi, založbi CMD, ki se ima za nekako

založbo tudi za škofije, ker tiska zanje uradne formularje.

V dnevnem in revialnem časopisju Cerkve in vere redno niso več smešili, pojavile pa so se v tisku pogoste pikre opombe. Izšla je vrsta knjig s protiversko in antiklerikalno vsebino ter potvarjanjem slovenske medvojne zgodovine v škodo Cerkvi. Šolske in vzgojne knjige so seveda pisane prav tako v protiverskem duhu. Več zanimanja za vprašanja vere in Cerkve doma je v zadnjih letnikih pokazala revija Teorija in praksa, glasilo Visoke šole za politične vede v Ljubljani, ki z marksističnega stališča opazuje in razlaga verske pojave ter odnose med Cerkvijo in državo v Sloveniji. Tudi študentski list Tribuna je večkrat načel vprašanja iz verskih območij in razvil debato med študenti marksisti in študenti bogoslovja. Beseda „dialog“ je postala moderna tudi za oblast.

Veliko razburjenja je v režimskih krogih, ki čuvajo kulturo, vzbudila zadeva okoli Vladimira Gajška. Tribuna je maja 1965 objavila njegovo pesem Sveta družina z umazano in bogokletno vsebino. Proti pesmi so najprej protestirali študentje bogoslovci, kasneje pa so vsi trije škofje Gajška tožili širjenja verske nestrpnosti, to se pravi, prestopka proti istemu zakonskemu določilu, po katerem je bilo obsojenih že na stotine slovenskih duhovnikov. Na javni razpravi okrožnega sodišča v Ljubljani je bil Gajšek 25. januarja 1966 obsojen na 14 dni zapore, pogojno za eno leto. Gajšek pa je vložil priziv na vrhovno sodišče SRS, ki ga je nato oprostilo. Seveda ob tem dogodku ni manjkalo komentarjev režimskega tiska o nekulturnih tradicijah slovenske Cerkve, ki „v bistvu jemlje pesnikom pravice do svojske, simbolne rabe besed“. Obenem so jo obtoževali, da je „tokrat sama prekršila načelo enakopravnega in na medsebojnem spoštovanju zasnovanega dialoga“.

Da slovenski Cerkvi le ni bilo tako malo do dialoga, dokazuje pastirsko pismo jugoslovanskih škofov z dne 21. maja 1965, iz katerega so slovenski škofje izpustili cel odstavek, ki sicer odgovarja resnici, a se jim je zdel ovira za dialog v Sloveniji: „Po ustavi je zagotovljena svoboda vesti in svoboda izpovedovanja verskega prepričanja. Vendar nekateri zlorablajo svoj položaj in na razne nedovoljene načine izvajajo pritisk na vest in tako ustvarjajo

psihozo strahu, kar nasprotuje zakonskim predpisom. Take zlorabe se dogajajo zlasti po šolah, podjetjih in ustanovah.“ Ta del skupnega pisma v Sloveniji ni bil objavljen.

Značilnost obdobja 1961—1966 je torej izboljšanje slovenske cerkvene uprave, nekoliko pomnožen verski tisk in dvig verskega življenja. Vzdušje se je na zunaj precej pomirilo, ostrina in divjost povojnih let nista bili več opazni. Režim je bil prisiljen, novo stvarnost vzeti na znanje in se po njej ravnati. Za ureditev odnosov med Cerkvijo in državo je navezal prve stike z Vatikanom. CMD je kljub režimski podpori zgubilo na pomenu. Gospodarsko je bila slovenska Cerkev v težkem položaju, ker ji niso ničesar vrnili. Na socialnem, dobrodelnem, prosvetnem in kulturnem področju so bila Cerkvi vrata še vedno zaprta. Poleg tega se je zmanjšalo število duhovnikov. Zadnja leta pa se je dvignilo število redovnih duhovnikov ter pomnožilo število bogoslovcev. Leta 1961 je bilo v Sloveniji 1015 duhovnikov, leta 1967 pa 954. Število bogoslovcev, redovnih in svetnih, je znašalo v začetku 1967 že 409.

IV

Protokol med Jugoslavijo in Vatikanom (25. junija 1966) in čas po njem

Jugoslovanska vlada je razgovore z Vatikanom, ki so se začeli v poletju 1964, nadaljevala v letih 1965 in 1966. Na vsak način je skušala doseči sporazum. K temu so jo silili notranji in zunanji politični nagibi.

V notranjosti je jasno čutila moč Cerkve in vernih množic, ki pod pritiskom režima ne le niso podlegle, temveč se, nasprotno, na duhovnem področju, zlasti pod vplivom koncila, še okrepile. Narodnostna trenja, ki so se razvila do hudih polemik in borb, so slabila moč države. Velesrbski hegemonizem pod vodstvom Rankovića se je pripravljal na državni udar. Preden bi ta udaril na površje, si je hotel režim zavarovati hrbet: verne množice slovenskih in hrvat-

skih katoličanov naj bi v morebitnem sporu ostale vsaj nevtralne.

V zapadnem svetu je resnica o položaju Cerkve v Jugoslaviji ovirala Jugoslavijo pri političnih akcijah. Slovenska in hrvatska emigracija nista molčali, temveč povsod, kjer je bilo možno, govorili o položaju Cerkve v domovini.

S svoje strani je želela Sv. stolica slovenskim in hrvatskim katoličanom pomagati v njih težavah in neenakopravnem položaju. V sporazumu, vsaj delnem, z jugoslovansko vlado je videla sredstvo, ki bi v bodočnosti lahko vodilo do normalnejših odnosov.

Ker so se interesi krili, je po dvoletnih razgovorih prišlo do podpisa delnega sporazuma, do tako imenovanega Protokola. Podpisan je bil v Beogradu 25. junija 1966, teden dni pred javnim odkritjem Rankovićeve zarote.

Protokol vsebuje načelna stališča Jugoslavije in Sv. stolice o odnosih med Cerkvijo in državo, ki jih podpisnici jemljeta na znanje. Obe izražata pripravljenost za proučevanje primerov (dejanj odgovornih), ki bi bili nasprotni načelnim stališčem podpisnic. Ostajata pa pri zahtevah ustnih pogajanj, ki v Protokol niso bile sprejete. Jugoslavija upošteva jurisdikcijo Sv. stolice nad Cerkvijo v Jugoslaviji ter zagotavlja stike škofov s Sv. stolico. Sv. stolica pa izjavlja, da ne odobrava in obsoja politični terorizem in kriminalne oblike nasilja, ne glede na to, kdo jih naredi. Obenem izraža pripravljenost, da izvede ustrezne postopke proti duhovnikom, ki bi se glede tega pregrešili.

S Protokolom je Jugoslaviji uspelo, da jo je Sv. stolica kot državno tvorbo priznala. O priznanju nje socialistične družbene ureditve seveda ni govora. Stavek o političnem terorizmu in kriminalnih oblikah nasilja daje Sv. stolici celo možnost, da obsodi tudi jugoslovanski režim, kadar bi se teh metod posluževal. Stavek o pripravljenosti Sv. stolice, da kaznuje duhovnike, ki bi delali na škodo SFRJ, pa je bil sprejet v Protokol predvsem zato, da bi preprečil narodno-separatistične težnje slovenske in hrvatske duhovščine.

Sv. stolici je s Protokolom uspelo tudi to, da jo je jugoslovanski režim priznal za duhovno silo izven svoje države, ki sme na njenem ozemlju izvrševati duhovno jurisdikcijo.

S tem pa je režim tudi priznal, da njegov pogodbeni partner ni jugoslovanski episkopat, temveč Sv. stolica. V eni bistvenih zahtev svoje politike do Cerkve je režim torej le kapituliral pred stvarnostjo.

Odmevi na Protokol so bili dokaj različni ne samo med verniki in duhovščino, temveč tudi med člani partije. „Nekateri menijo, da je protokol kapitulacija partije pred Cerkvijo.“ „Podpis protokola pomeni, da priznavamo, da je Cerkev močna, in ji s tem omogočamo, da se politično organizira in afirmira.“ „So resni dvomi o koristnosti protokola, toda gre za koncesijo zaradi kreditov in reform.“ „Ali po podpisu protokola res ne bomo smeli metati iz služb prosvetnih delavcev, ki so verni?“ (Komunisti — religija in Cerkev v Sloveniji, v Teoriji in praksi, 1967, št. 2., str. 235). Podobne resignirane glasove pa je bilo slišati tudi med verniki, češ kaj nam pomaga protokol in zastopnik Sv. stolice v Jugoslaviji, ko pa še nikoli ni bilo toliko duhovnikov zaprtih kot ravno v času bivanja apostolskega nuncija 1945 do 1952 v Jugoslaviji! Komentarji v režimskem tisku prav tako niso bili preveč navdušeni. „Protokol pomeni samo potrditev dejanskega stanja...“ (Delo, 25. junija 1966, str. 2). Nasprotno je Družina Protokol pozdravila in z velikim poudarkom objavljala tudi novice o dogodkih po njem. Zastopnik Sv. stolice, škof Mario Cagna, je 18. novembra 1966 prišel v Beograd, zastopnik Jugoslavije, Vjekoslav Cvrilje, pa 16. novembra 1966 v Rim. Pavel VI. je 17. novembra 1966 naslovil posebno pismo na maršala Tita, ki mu je odgovoril v pismu z dne 10. decembra 1966. Kmalu nato je bil zastopnik Jugoslavije sprejet pri papežu, 22. decembra 1966, in zastopnik Vatikana pri Titu 10. februarja 1967.

Čas po Protokolu je še prekratek, da bi presodili njegov pomen in vpliv na odnose med Cerkvijo in državo.

V prvih mesecih sta se na zunaj kazala pomirjenost in previden optimizem.

Škof Jenko iz Kopra je 2. in 3. novembra 1966 odvezal od izobčenja vodilna člana CMD, duhovnika Jožeta Lampreta in Antona Bajta, potem ko sta se podvrgla cerkveni disciplini in pristala na pogoj, da ne bosta več aktivna člana CMD.

Decembra 1966 je v Ljubljani izšla plošča slovenskih božičnih pesmi v tako visoki nakladi kot še nobena druga doslej. Vzrok izdanju ne bo iskati v verski vnemi založbe, Mladinske knjige, temveč v njenem upanju na sanacijo svojih financ. Plošča je bila res v kratkem času razprodana.

Januarja 1967 je ljubljanski nadškof dr. Jože Pogačnik pri sprejemu pri Komisiji za verska vprašanja imel programatičen govor o razvoju odnosov med Cerkvijo in državo, v katerem je čez mero slavil privrženost slovenske duhovščine državi in jugoslovansko nacionalno zavest. (Sliši se, da je dan pred govorom imel na obisku dva udbaša.)

Predsednik republike Tito je 21. januarja 1967 počastil mariborskega škofa dr. Maksimilijana Držičnika z visokim odlikovanjem, ki mu je bilo izročeno v Mariboru.

Od 3. do 8. aprila 1967 je bilo veliko romanje vseh treh slovenskih škofij pod vodstvom škofov — torej ne več pod okriljem CMD — v Rim. Romarji, bilo jih je okoli 2000, so bili sprejeti pri papežu v posebni avdienci.

Pomirjenost duhov in trezno delo slovenske Cerkve, v zadnjem času zlasti še med mladino, ki jo je režim precej zanemaril, nekaterim krogom v režimskem vodstvu ne gre v račun. V poživiljeni delavnosti Cerkve vidijo nevarnost za svoj obstoj. Na VIII. seji CK ZKS 23. marca 1967 v Ljubljani so razpravljali tudi o porastu verskega življenja. Kazno je, da jih zgodovina odnosov med Cerkvijo in državo v Sloveniji ni izučila: v Cerkvi vidijo še vedno predvsem politično in ne duhovno silo, čeprav se je slovenska Cerkev slehernim političnim ambicijam jasno odpovedala. V resolucijo, ki so jo sprejeli kot mobilizacijski dokument za akcijo, so sprejeli za Cerkev žaljivo besedišče izpred 20 let: „Zaostriti moramo stališče do vseh pojavov, ki so idejni in politični izraz ostankov reakcionarnega buržoaznega klerikalizma in ki pomenijo v bistvu samo oživljanje razbitih belogardističnih namenov iz zadnje vojne... Biti je treba oster idejni boj proti tej konservativni sili, ki skuša politično izrabljati verska čustva delovnih ljudi... Versko čustvovanje bo toliko svobodnejše, kolikor manj se bo prepletalo s političnim klerikalizmom... Nosilci emigrantskih, klerikalnih in drugih nazadnjaških teženj... še danes poskušajo spremeniti slovenski narod v provincialistični pri-

vesek imperializma. Zato so grožnja za usodo in bodočnost slovenskega naroda... V tej propagandi se že po tradiciji poslužujejo demagoškega izkoriščanja verskih čustev v politične namene.“ (Delo, 25. marca 1967, str. 3). Tako masivnega režimskega javnega napada na slovensko Cerkev že dolgo ni bilo več slišati. Narejena bo velika moralna škoda, če bo ZKS dopustila, da bo prišlo do kulturnobojnih zaostritev. Trpel bo spet mali slovenski človek, verna večina, pa tudi neverna manjšina. Slovenska Cerkev tega boja ne želi. Zato se ni težko pridružiti zastopniku zmernejše struje v režimu, ki vprašuje: „Ali smo v zavesti in dejavnosti komunistov že dosegli to, da razločujejo med vernostjo, vernimi ljudmi, obredno in versko dejavnostjo Cerkev in duhovnikov na eni strani, ter klerikalnostjo, klerikalnimi akcijami in klerikalnimi ljudmi na drugi strani? Po našem mnenju splošno šarjenje z izrazom klerikalizem ter apriorno označevanje nekaterih pojavov s klerikalnostjo prav ničesar ne prispeva k temu.“ (Teorija in praksa, omenj. članek, str. 236).

Usoda in bodočnost slovenske Cerkev sta torej nejasni. Jasno pa je eno: slovenska Cerkev je vedno bolj duhovni dejavnik slovenske družbe. Zgodovina odnosov med njo in režimom dokazuje, da njene duhovne sile ni strlo ne fizično zatiranje, ne administrativno ukrepanje, ne nepošteno izigravanje, ne nobena druga nakana.

Taka Cerkev zato ni grožnja za usodo slovenskega naroda, temveč porok njegove lepše bodočnosti!

Slovenska Cerkev v zdomstvu

Med današnjimi slovenskimi izseljenci po svetu moremo ločiti tri skupine, ki se razlikujejo med seboj po tem, kdaj, oziroma zakaj so zapustili domovino:

prvo skupino sestavljajo Slovenci, ki so še pred drugo svetovno vojno odšli iz Slovenije iz gospodarskih razlogov,

drugo skupino tisti, ki so se ob koncu vojne ali pa tudi kasneje umaknili iz Slovenije iz idejnih razlogov, ker se pač niso hoteli sprijazniti s komunističnim sistemom,

tretjo skupino pa tisti, ki so se zadnja leta izselili iz gospodarskih razlogov. Med te lahko štejemo tudi tiste, ki gredo le za nekaj let na tuje, pa imajo družine doma.

Med vsemi tremi skupinami je navzoča tudi slovenska Cerkev po svojih duhovnikih. Glavno delo le-teh je, pomagati našim ljudem, da se na tujem primerno vključijo v tamkajšnjo versko skupnost. To delo ima različne oblike, predvsem pa organiziranje slovenskih maš in prejema zakramentov, dušnopastirske obiske in verouk v domačem jeziku ter slovensko versko časopisje.

Ne gre pa pozabiti, da je v mnogih primerih slovenski duhovnik edini, ki ljudem tudi

sicer pomaga: sam Bog ve, koliko izseljencem so slovenski duhovniki preskerbeli potrebne dokumente za stalno naselitev, poiskali delo in stanovanje, nudili podporo. Pomagali so brez ozira na to, kdo ali kaj je bil prosivec.

V mnogih primerih je duhovnik tudi glavni prosvetni delavec: prireja nastope na odru, išče pevce za pevske zборе, daje pobude za izlete, išče predavatelje ali pa sam predava.

Naj v nekaj skopih obrisih prikažemo verska središča med slovenskimi izseljenci in njih aktivnost.

STRUKTURA SLOVENSKE CERKVE V ZDOMSTVU

Vrhovni direktor vseh slovenskih izseljenskih dušnih pastirjev je od Sv. stolice imenovani mons. Ignacij Kunstelj, že dvajset let slovenski dušni pastir v Angliji. Po nekaterih državah vodijo vse delo med Slovenci direktorji, s katerimi v zvezi delajo dušni pastirji na posameznih področjih. Taki slovenski direktorji so v Belgiji, Franciji, Nemčiji in Argentini. Drugod pa delajo dušni pastirji v neposredni zvezi z vrhovnim direktorjem.

Ta struktura omogoča enotno in učinkovito delo med vsemi slovenskimi izseljenci po svetu. Prav tako pa ta struktura daje vsem izseljencem zavest enotne slovenske družine, razkropljene po svetu.

Naj sledi pregled po posameznih deželah!

EVROPA

Skupni mesečnik slovenskih izseljencev po Evropi je „Naša luč“. Izhaja v Celovcu, prihaja po desetkrat na leto med naše ljudi in to že šestnajsto leto.

Sicer ima pa vsaka slovenska krščanska občina svoj način življenja.

ANGLIJA

V Angliji živi kakih 700 Slovencev, ki so se v letih 1947/48 naselili iz raznih avstrijskih in nemških begunskih taborišč. Razkropljeni so po vsej Veliki Britaniji. Največ jih je v Bedfordu blizu Londona in Rochdalu v severni Angliji, manj v Londonu in v Hengoedu v Walesu.

Njihov dušni pastir je mons. Ignacij Kunstelj (Offley Road 62, London S. W. 9). Župnišče je kar v „Našem domu“ v Londonu. Vsako nedeljo je v kapelici te slovenske hiše maša. Štirikrat na leto je slovenska služba božja tudi v Coventry, po dvakrat na leto v Aberdare, v Wolverhampton. v Rochdale, v Keighley in v Bedfordu, drugod pa po potrebi.

Duhovnik skuša obiskati rojake na domovih vsako leto, kolikor mu je pač mogoče. Redno dodaja listu „Naša luč“ svojo „Prilogo“, v kateri so razna obvestila in sporočila krajevnega značaja. Vsako leto priredijo rojaki na Angleškem romanje v Walsigham.

„Naš dom“ v Londonu je tudi slovensko prosvetno in socialno središče: tam je slovenska knjižnica, prostor za pevske vaje, slovensko časopisje in razna srečanja. Rojaki dobe v hiši tudi prenočišče in hrano. Cen sicer ni predpisanih, a se od vsakogar pričakuje vzgojenost, da za stroške povrne. V prosvetnem oziru so pomembne razne prireditve: vsakoletno miklavževanje, skioptična predavanja, dvakrat letno je igra na odru, v Londonu pa mesečno misijonska tombola. Slovensko društvo v Bedfordu izdaja svoj „Vestnik“ in ima razne kulturne prireditve, kot n. pr. letos maja Karantanski dan.

Na duhovnika se naši ljudje mnogo obračajo tudi v socialnem pogledu. Iskanje raznih listin, denarne podpore za ostarele, iskanje dela za dijake, ki prihajajo študirat na Angleško ter razna druga posredovanja vzamejo duhovniku mnogo časa.

AVSTRIJA

Danes odhajajo v zelo velikem številu naši delavci na sezonsko delo v Avstrijo. Na delu so po krajih zgornje Ko-

roške, Štajerske, v okolici Dunaja, Linza, pa tudi na Salzburškem, na Tirolskem in zlasti na Predarlskem.

V GRADCU je slovenski dušni pastir Janez Hafner (Theodor-Körner-Str. 111, 8010 Graz). Preko Gradca je prej stalno odhajalo v svet veliko beguncev, sedaj pa je Gradec pomembno središče naših sezonskih delavcev. Vsako nedeljo je tam slovenska služba božja (v Antonius-Kirche na Paulus Tor).

Na DUNAJU delajo med Slovenci klaretanski pater Ivan Tomažič, ki je tam zgradil visokošolski dom za slovenske akademike, jezuitski pater Jože Podgornik in Hrvat, frančiškan p. Mirko Čović. Vsako nedeljo je na Dunaju slovenska maša („Korotan“, Albertgasse 48, 1080 Wien VIII.).

V LINZU je služba božja za Slovence dvakrat na mesec (Uršulinska cerkev, Landstrasse). Doslej sta jo oskrbovala p. Jože Podgornik z Dunaja in Hrvat g. Juraj Paršič. Slovenska skupina ima tudi dober pevski zbor, se zbere vsako leto na skupnem romanju, izdaja razmnoženi list „Slovenec v tujini“ in priredi nekaj družabnih in kulturnih prireditev.

V SPITTALU ob Dravi vodi slovensko katoliško misijo g. Anton Miklavčič (Kapellengasse 15, 9800 Spittal/Drau). Tam je bilo takoj po vojni glavno taborišče slovenskih beguncev, ki so se večinoma potem preselili v prekomorske dežele. Ostala je pa še vedno lepa skupina Slovencev. Vsak dan imajo slovensko službo božjo v kapeli ob nekdanjem taborišču.

V INNSBRUCKU in okolici oskrbuje Slovence skupno s hrvaškim dušnim pastirjem kapucin p. Janez Čuk, ki nadaljuje svoje bogoslovne študije v Innsbrucku. Vsako nedeljo je služba božja v Innsbrucku (St. Johannes-Kirche am Innrain), vsak mesec pa v krajih Steinach, Schönberg, Matriei na Brennerju, Rum pri Innsbrucku, Zirl, Telfs in Absam.

Na PREDARLSKEM mašuje rojakom, ki tam delajo, p. Štefan Kržišnik, slovenski cistercijan iz Stamsa. Sv. maše so vsak mesec v Bregenzu, Feldkirchu, Rankweilu, Götzis, Dornbirnu in Bludenzu. Katoliška delavska zveza oskrbi

rojakom od časa do časa prijetno srečanje v okviru družabne prireditve.

BELGIJA

V VZHODNEM delu Belgije skrbi za Slovence g. Vinko Žakelj (Rue des Anglais 33, Liège), ki je obenem direktor slovenskega dušnopastirskega dela v Belgiji. Največ rojakov na tem področju je v rudarskih naseljih Limburga. Tam je redna mesečna slovenska služba božja v Eisdenu in Waterscheju. Službo božjo lepša petje pevskih zborov. V Eisdenu je vsako leto slovesno velikonočno Vstajenje s procesijo in šmarnična pobožnost.

Duhovnikovo delovanje se razteza tudi na rojake, razkropljene okoli mesta Liège ter na Hrvate. Kulturno delovanje se kaže predvsem v več prireditvah in nastopih pevskega društva „Slomšek“. Najpomembnejša prireditev je vsako leto Slovenski dan. Slovenski duhovnik vzdržuje na dveh krajih slovenski šolski tečaj. Poleg tega je zaposlen tudi s številnimi opravki v pomoč rojakom, ki se nanj obračajo.

V ZAPADNEM delu Belgije deluje na področju med mesti Bruselj, Charleroi in Mons izseljenski duhovnik g. Kazimir Gaberc (Rue L. Empain 19, Marcinelle). Središče njegovega delovanja je v Charleroi, kjer je redna mesečna sv. maša v Charleroi (v Institut S. Joseph, Bd. de Ysèr 24). Mesečno so slovenske službe božje še v krajih Gilly-Haies, v Flénu pri Monsu in v Bruslju (62 rue de la Poudrière). Od časa do časa je služba božja tudi v Paturages in v Pironchamps. Vsako leto imajo rojaki tudi skupno romanje h kakemu Marijinemu svetišču.

Zaradi razkropljenosti naših ljudi porabi duhovnik mnogo časa za obiske na domovih in v bolnišnicah. Enajstkrat na leto priloži mesečniku „Naša luč“ posebno prilogo „Med nami“ z raznimi obvestili. Rojakom je na razpolago knjižnica s 400 slovenskimi knjigami. Že tradicionalna je vsakoletna „Slovenska prireditev“ v Gilly, na kateri nastopi predvsem pevski zbor „Jadran“ in igralska skupina. Duhovnik oskrbuje tudi Hrvate na tem področju in pomaga rojakom v raznih socialnih problemih.

FRANCIJA

Direktor slovenskih dušnih pastirjev za Francijo (4 rue S. Fargeau, Paris 20) je g. Nace Čretnik. Posamezne slovenske dušnopastirske postojanke pa so: Pariz, Liévin na severu, Aumetz in Merlebach na vzhodu ter Nica na jugu.

V PARIZU je dušnopastirska pisarna (rue Gutenberg, Paris 15). Za Slovence tu in na širnem področju osrednje Francije skrbita g. Nace Čretnik in g. Bogdan Makovec. Redna nedeljska služba božja je v Parizu (v kapeli Montcheuil, 35 rue de Sèvres, Paris VI), enkrat ali dvakrat na mesec je v mestu Versailles, vsak drugi mesec v La Machine (Nièvre), od časa do časa pa v krajih Melun, Lisieux (Calvados), Chateauroux (Indre), Clugnat (Creuse), La Combelle in Charbonnier (Puy-de-Dôme), Lyon.

Poleg dušnopastirskih obiskov se prirejajo duhovne obnove za dekleta, mesečni sestanki za dekleta in posebej za fante z versko ali kulturno vsebino, skupni sestanki za mlade, vsakoletno romanje z drugimi narodnostmi v pariško katedralo z zastavo in narodnimi nošami ter verouk slovenskih otrok, ki zaposluje duhovnika in dvoje sester.

Slovenski urad je obenem čitalnica, kraj raznih sestankov, sedež Društva Slovencev in kraj vaj za razne prireditve (vsakoletna prireditve z igro, miklavževanje, skioptičnih predavanj, večerov slovenske pesmi). V okviru misije deluje slovenska šola (vsako drugo nedeljo), pri kateri se žrtvujejo tri učiteljice in en učitelj, ena učiteljica pa vodi tečaj francoskega jezika.

Paris je bil pretekla leta za mnoge Slovence tudi prehodna postaja na poti v Ameriko oz. Avstralijo. To pomeni, da so duhovniki, ki delajo tu med izseljenci, obteženi s številnimi posredovanji in uslugami, da zagotovijo svojim rojakom vsaj minimalno socialno pomoč. Naša katoliška misija je prejela n. pr. v letu 1966 čez 1800 dopisov, odposlala pa čez 2500 pisem, vlog na razne urade za službe in listine. Čez 1600 oseb se je osebno predstavilo, da bi jim pomagali. Obiskov in raznih osebnih intervencij pa je bilo čez 1700. Ta „promet“ tudi v letošnjem letu ni nič manjši.

V SEVERNI FRANCIJI je okrog 2000 naših rojakov. Najbolje so organizirani v Pas-de-Calais, kjer je v Liévinu

središče delovanja izseljenskega duhovnika g. Stanislava Kavalarja (rue Cl. Debussy, 17, 62 Liévin). Vsako nedeljo je tam služba božja v Liévinu (kapela Lurške Matere božje), v Méricourt (Slov. kapela Marije Pomagaj) in v Bruay-en-Artois (farna cerkev St. Barbe). Poleg tega je naša služba božja mesečno v Vendin-le-Vieil, dvakrat na leto v Croisilles, Wingles, St. Pol-sur-Ternoise, Armentières, Sars-et-Rosiers, Lille, Arras. Duhovnik po možnosti obiskuje družine tudi na domu, posebno ob priliki božičnega blagoslova hiš, na domovih, kjer so bolniki in kjer imajo otroke, ki hodijo k verouku. Slovenski veroučni tečaj je obiskovalo lani 28 otrok, drugi pa tečaje po raznih farah. Vsako leto organizirajo več romanj, od katerih je največje vsako leto 15. avgusta na Loretto, kjer se zbere čez 300 rojakov.

Za vsakoletno materinsko proslavo skrbi Bratovščina živega rožnega venca, za miklavževanje pa Društvo sv. Barbare. V Bruay in v Liévinu sta slovenski knjižnici. Poleg društvenega kulturnega delovanja je treba poudariti pomen učenja slovenščine pri verouku in vajah za prireditve.

Slovenski duhovnik je zadnja leta preobremenjen z raznimi posredovanji in socialno pomočjo, ki jo mora nuditi rojakom, ki begajo po Franciji, iščejo zaposlitve in ureditev svojih dokumentov. Pri tem je mnogo opravkov tudi z brati z Juga. Je pa socialno delo tudi pot do src in dviga trpeče in žalostne.

Med rojaki na VZHODU Francije deluje ob Luksemburgu izseljenski duhovnik g. Anton Dejak (Rue de la victoire 33, 57 Aumetz). Vsako nedeljo mašuje za rojake v Aumetzu, enkrat na mesec pa v krajih Tucquegnieux-Marine, Algrange, Audun-le-Tiche, od časa do časa pa v Barle-Duc, Nancy in Giraumont. Vsako leto rojaki v lepem številu poromajo v Habsterdick k Mariji Pomagaj. Poleg hišnih obiskov duhovnika omenimo še njegovo sodelovanje pri raznih prireditvah rojakov in razna posredovanja v zadevah, za katera se naši ljudje obračajo na duhovnika.

Ob nemški meji, blizu Posarja, je v Franciji rudarsko področje, katerega središče je mesto Merlebach. Tam je sedež dolgoletnega delovanja izseljenskega duhovnika msgr. Stanka Grimsa (1 rue de Dauphine, 57 Merlebach). Ta

oskrbuje redno slovensko službo božjo v Merlebachu (Hospice Ste. Elisabeth) vsako nedeljo, dvakrat mesečno pa v rudarskih naseljih Cité Jeanne d'Arc, Creutzwald, Habsterdick, od časa do časa tudi v Behren-Cité, Farébersviller in Cité des Chênes. Vsakoletno romanje k podobi Marije Pomagaj v Habsterdick zbere za prvi maj veliko število rojakov. Pri službah božjih pomagajo razni pevci in pevke, posebno člani pevskega društva „Slomšek“ iz Merlebacha.

Če upoštevamo, da je na tem področju čez 3000 Slovencev, da je med njimi mnogo starejših in bolnih in da so razkropljeni po raznih krajih, si lahko predstavljamo, da mora biti duhovnik vedno na potu in da je njegova pisarna župnijski urad, svetovalnica in socialna pisarna. Leto za letom pride na njen naslov okoli 1600 dopisov in je oddanih čez 1000 dopisov na razne strani v pomoč rojakom.

Ker je zadnja leta prihajalo toliko rojakov v južno Francijo iz Italije, je bila vzpostavljena slovenska katoliška misija v NICI. Tam deluje rojakom v pomoč kapucin p. Jakob Vučina (Rue de France 1, 06 Nice). Središče njegovega delovanja je v Nici, kjer je slovenska kapela. Razteza se pa njegovo področje do pristanišča Marseilles po vseh krajih, kjer so slovenski ljudje v tem delu Francije. Prva leta delovanja misije so bila označena s pretežno socialnim delovanjem, ker so rojaki prihajali v povsem novo deželo, nove razmere in bili brez vsega. V kolikor se razmere urejajo, v toliko je mogoče vzpostavljati tudi redno dušnopastirsko delovanje.

ITALIJA

Dušnopastirsko delo med rojaki, razkropljenimi po raznih italijanskih begunskih taboriščih (Capua, Trst), je na ramah msgr. dr. Pavla Robiča (Via dei Colli 8, Roma). V mestu Rimu samem je precej Slovencev, ki se od časa do časa zberejo tudi k domači službi božji. Msgr. dr. Robič je član Izseljenskega sveta papeške kongregacije v Rimu. Upravlja tudi hišo Socialnega odbora za slovenske izseljence (Via dei Colli 8), kjer so že nešteti bili deležni gostoljubja in pomoči.

V Vatikanu oddajajo tudi slovenske radijske oddaje.

Poleg nekaterih družabnih prireditiv društva „Slomšek“ je za nas pomembna akcija za gradnjo poslopja Slovenskega duhovniškega zavoda, ki naj bi bil v Rimu trajen spomenik slovenske Cerkve.

NIZOZEMSKA

Na južnem koncu Nizozemske je rudarski predel, kjer je med Belgijo in Nemčijo okoli mesta Heerlen naseljenih vrsto slovenskih družin. Zveza društev sv. Barbare in odborniki posameznih društev skrbijo za lepo slovensko službo božjo po raznih kolonijah. Mednje zahaja g. Vinko Žakelj iz bližnjega belgijskega Liègea. Že tradicionalna je počastitev podobe Marije Pomagaj v cerkvi na Sittardeweg v Heerlenu, kjer se zberejo holandski Slovenci vsako leto. Pevski zbor „Zvon“ lepša verske prireditve s svojim odličnim cerkvenim petjem, razne kulturne prireditve Društev sv. Barbare pa s svojimi narodnimi pesmimi.

Najpomembnejša je vsako leto Vseslovenska prireditve v novembru. Folklorna skupina s svojimi plesi častno predstavlja Slovence na raznih domačih in tujih prireditvah. Delovanje odbornikov društev je tako v kulturnem kot socialnem in narodnem pogledu nad vse pomembno.

NEMČIJA

Direktor slovenskih dušnih pastirjev v Nemčiji je dr. Janez Zdešar. Sicer je pa delovno področje razdeljeno na štiri odseke: Bavarska, Porurje, Posarje in Württemberska.

Na BAVARSKEM delata dva duhovnika: dr. Janez Zdešar in dr. Branko Rozman (8 München 15, Schubertstr. 2/I).

V Münchnu je slovenska maša vsako nedeljo, drugod po Bavarskem pa različno: vsak mesec je v Augsburgu, Ingolstadt, Waldkraiburgu. Zirndorfu pri Nürnbergu, v večjih presledkih pa v Freilassingu, Kemptenu, Landshutu, Lindau, Neu-Ulmu, Pfronten-Steinachu, Rosenheimu, Tranreutu, Weilheimu.

Duhovnik obiše vsaj enkrat na leto naše ljudi po Bavarskem izven Münchna. Vsak mesec dobijo skupaj z „Našo

lučjo“ posebno prilogo „Med nami povedano“. Vsako leto Slovenci z Bavarske romajo v Altötting, udeležiti se morejo maše za žrtve vojne v Dachau, Slovenci v Münchnu imajo verske debatne večere in velikonočni misijon.

Pustovanje s srečolovom in plesom in božična čajanka sta v Münchnu že tradicionalna. Ljudem je na razpolago slovenska knjižnica, duhovnika sta organizirala za Slovence nemški tečaj, bilo je nekaj skioptičnih predavanj, tudi dela za dokumente ni malo.

V PORURJU sta za Slovence nastavljena dva duhovnika: g. Ivan Ivko (43 Essen-Altessen, Schonnefeldstr. 36) in g. Lojze Škraba (42 Oberhausen-Sterkrade, Mathildestr. 18).

Slovenska maša je vsako nedeljo v Essenu in Oberhausenu, vsak mesec v Eschweileru, Hildenu in Solingenu, od časa do časa v Bergneustadtu, Castrop Rauxelu in Leverkusenu. Duhovnika ljudi obiskujeta pogosto, pošiljata jim prilogo „Naše luči“ „Med nami“, vsako leto organizirata oktobrsko romanje v Kevelaer in majsko v Annaberg.

Tudi prosvetno-družabno življenje je zelo razvito: tradicionalne prireditve so pustovanje, prvomajsko srečanje, vinska trgatev in miklavževanje. Od časa do časa imajo skioptična predavanja, filme, igre na odru in tombole. Na razpolago imajo slovensko knjižnico (700 knjig). Narodne noše (osem parov za odrasle in šest za otroke) in folklorna skupina so prelepa pridobitev teh Slovencev. Slovenska duhovnika imata dosti dela z iskanjem stanovanj, posredovanjem za delo in prevajanjem dokumentov.

V POSARJU skrbi za naše izseljence dr. Franček Prijatelj (68 Mannheim, Augusta Anlage 52).

Vsak teden mašuje za Slovence v Wormsu, dvakrat na mesec v Frankfurtu, enkrat na mesec v Darmstadtu, Finthenu pri Mainzu, Frankfurt-Lebachu, Griesheimu, Mannheimu, bolj poredko pa v Freiburgu, Heidelbergu, Lörrachu in Rastattu. Ljudi obiskuje po domovih, priredil je zanje verski tečaj.

Ponovno so imeli na več krajih skioptična predavanja; v Mannheimu je slovenska knjižnica, ki se je Slovenci zelo poslužujejo. Dušni pastir je za mnoge posredoval pri oblahah ali prevajal dokumente in iskal delo.

Na WÜRTTEMBERŠKEM sta dva slovenska izseljenska misijonarja: dr. Franc Felc (7 Stuttgart-S, Kolbstr. 15/I) in g. Ciril Turk (73 Esslingen, Häuserhaldenweg 36).

Slovenska maša je vsakih štirinajst dni v Stuttgartu, vsak mesec v Jesingenu, Konstanzu, Nagoldu, Oberstenfeldu, Öhringenu, Pfullingenu, Ravensburgu, Schwäbischgöndu, Schweningenu, Uhingenu, Unterkochenu, od časa do časa pa v Esslingenu, Neutrauchburgu in Ulmu. Duhovnika naše ljudi obiskujeta po domovih, pošiljata jim skupaj z „Našo lučjo“ prilogo „Med nami povedano“ in prirejata verska predavanja.

Med prireditvami je treba omeniti prvomajsko srečanje, pustovanje, skioptična predavanja, filme, tombole. Preskrbela sta tudi že prve narodne noše. Posredovanja za delo in tomačenja je tudi tukaj precej.

ŠVEDSKA

Zadnja leta je prišlo tudi v protestantsko Švedsko precej Slovencev. Slovensko katoliško misijo v tej prostrani deželi oskrbuje g. Jože Flis (Djurgardsvägen 32, Eskilstuna). Slovenska služba božja je enkrat na mesec v mestu Malmö in v Landskroni, enkrat na dva meseca je v krajih Göteborg in Jönköping, na tri mesece pa v Värnamo, Olofström in Emmabodi, od časa do časa pa tudi v krajih Hälsingborg, Halmstad, Oskarström, Boras, Lidköping, Karlskoga, Eskilstuna, Norrköping, Örebro, Stockholm, Nybro, Gislaved, Alafors, Trelleborg.

Slovenski duhovnik ima delo težavno, posebno zaradi razkropljenosti rojakov. Na domovih jih obišče okoli 300 na leto. Nanj se rojaki obračajo tudi v socialnem oziru, posebno zaradi preskrbe raznih uradnih listin. Od časa do časa je med rojaki na Švedskem tudi kakšna družabna ali kulturna prireditve.

AMERIKA

SEVERNA AMERIKA

Za prvim Slovincem, ki je prišel zadnji dan leta 1830 v „Novi svet“, svetniško živčim Friderikom Baragom, mi-

sijonarjem med Indijanci ob jezerih na meji med Združenimi državami in Kanado, je prišlo še več slovenskih duhovnikov. Zaorali so ledino slovenske misijonske akcije.

Prvi rod Slovencev, ki je prišel v Ameriko, se je pred koncem preteklega stoletja usmeril v kraje minesotskega železnega okrožja. Tam je položil temelje številnim naselbinam in tudi župnijam. Drugi rod je prišel po prvi vojni, tretji pa po zadnji svetovni vojni. Ta je v zadnjih letih slovenskemu cerkvenemu življenju vlil novega življenja in pozivil zamirajoče slovenske župnije.

V mestu CLEVELAND so štiri velika cerkvena središča Amerikancev slovenskega izvora: župnija sv. Vida, župnija sv. Lovrenca, župnija Marije Vnebovzete in župnija sv. Kristine. Mogočni cerkvi sv. Vida je sedanji župnik msgr. Louis Baznik preskrbel zvonove iz Evrope. Župnišče je na 6019 Glass Avenue. Cerkev sv. Lovrenca je bila popolnoma dokončana leta 1940. Tu župnikuje Rev. Francis Baraga, 3547 East 80th Street. V njegovem župnišču je stanoval po zadnji vojni, kadar ni misijonaril med izseljenci, rajni ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman. Cerkev Marije Vnebovzete je povsem nova. Sedanji župnik je Rev. Viktor Tomc, 15519 Holmes Ave. Na župniji sv. Kristine župnikuje Rev. Jožef Celesnik, 840 East 222nd Street, Euclid.

V Clevelandu se tiska slovenski katoliški dnevnik „Ameriška domovina“. Tu izhaja tudi najstarejši slovenski list v Ameriki „Amerikanski Slovenec“, ki je lani slavil 75 let izhajanja. Številne katoliške šole, ki jih je gradil slovenski človek, slovenski spomeniki škofa Barage, pesnika Simona Gregorčiča, pisatelja Ivana Cankarja in ameriškega pesnika in organista Ivana Zormana, Slovenski domovi (med njimi Baragov dom) ter razne prireditve so priče požrtvovalnega in idealnega delovanja vernega slovenskega človeka tako v Clevelandu kot po drugih slovenskih ameriških naselbinah.

So pa tudi DRUGI KRAJI z našimi župnijami. Lani je proslavila 75-letnico obstoja fara sv. Jožefa v Jolietu, Illinois. Župnikuje ji sin slovenske pionirske družine msgr. Matija Butala. Leta 1918 je dozidala novo cerkev slovenska župnija sv. Roka v La Salle, Illinois. Tam sedaj župnikuje Rev. Mihael Železnikar. V Milwaukee v Wisconsinu ob ve-

likem Michiganskem jezeru pa prav sedaj zidajo cerkev sv. Janeza Evangelista. Slovenska župnija sv. Cirila v New Yorku je lani praznovala 50 let obstoja. Župnija je majhna po svoji cerkvi in številu župljanov, a velika po svojem vplivu.

Ostale slovenske župnije so: župnija presv. Srca v Babertonu, Ohio, župnija Matere božje v Waukeganu, Illinois, Sv. Jurija v Chicago, Illinois, Sv. Jožefa v Betlehemu, Pa., Sv. Jožefa v Forest City, Pa., Marije Vnebovzete v Pittsburgu, Pa., Marije Pomočnice v West Allis, Wisc., Sv. Družine v Willard, Wisc., Sv. Križa v Bridgeportu, Conn., Sv. Jožefa v Calumet, Mich., Sv. Rožnega venca v Denver, Colo., Sv. Jožefa v Leadville, Colo., Marije Pomagaj v Pueblo, Colo., Sv. Družine v Willard, Wisc., Sv. Štefana v Chicagu, Ill., in še ponekod drugod.

Središče slovenske katoliške cerkvene in kulturne dejavnosti v Združenih državah je v Lemontu. Tam je centrala slovenskega nabožnega tiska, božja pot s podobo Brezjanske Marije Pomagaj, osrednji samostan slovenskih frančiškanov in osrednja hiša slovenskih šolskih sester. Tu se tiska verski mesečnik „Ave Maria“, ki ga je leta 1908 v New Yorku ustanovil p. Kazimir Zakrajšek. Ta je dosegel, da je v Ameriko prišlo še več frančiškanov, ki so podobno kot danes njihovi sobratje delovali širom po Združenih državah in ustanavljali slovensko službo božjo med vsemi večjimi skupinami rojakov. Našli jih boste v Johnstownu, v Chicagi in drugod, ko župnikujejo ali pa vodijo misijone ter duhovne vaje med našimi rojaki. Kakor delovanje slovenskega frančiškanskega komisariata, tako tudi delovanje šolskih sester že prehaja tudi na druge vernike v Združenih državah, sinove pionirjev drugih narodnosti, ki so kot Slovenci prišli iz stare domovine in si naredili novo domovino.

V Lemontu izide vsako leto tudi verski Koledar „Ave Maria“. (Box 608, Lemont, Illinois).

Podoba slovenske Cerkve v Združenih državah ne bi bila popolna, ako ne bi imenovali številnih društev Najsvetejšega imena in skupin Marijine legije, ki apostolsko delujejo med rojaki. V pogledu karitativnega delovanja je treba

omeniti prvo in najstarejšo slovensko podporno zvezo v Ameriki „Kranjsko slov. katoliško jednoto“, ustanovljeno l. 1894. Ta zveza ima danes naslov „Ameriška slovenska katoliška jednota“ in združuje 45.000 članov. Mnogo za begunce in novejšje izseljence je naredila „Liga katoliških slovenskih Amerikancev“, ustanovljena leta 1945.

Begunci so zanesli slovensko katoliško delovanje tudi v KANADO. Ne le, da so v novi domovini ustanovili razne apostolske in pomožne organizacije, ustanovili so celo lastne župnije. V verskem pogledu jih povezuje mesečnik „Božja beseda“, ki izhaja v Torontu, kjer je središče slovenske katoliške dejavnosti v Kanadi.

V Torontu sta danes dve novi slovenski cerkvi: ena pripada naši župniji Marije Pomagaj (611 Mannig Ave, Toronto 4), druga pa župniji Marije s čudodelno svetinjo (739 Brown's Line, Toronto 14). V Montrealu so Slovenci kupili slovaško cerkev in jo preuredili za svojo župnijo sv. Vladimira (405 Marie Anne East). Lastno cerkev imajo naši rojaki tudi sredi Kanade v mestu Winnipeg (95 Macdonald Ave). Vse te župnije vodijo slovenski lazaristi (člani Misijonske družbe).

V Hamiltonu so si Slovenci postavili pod vodstvom župnika Rev. Alojzija Tomca cerkev sv. Gregorija Velikega. Tega zavetnika so si izbrali v spomin na škofa dr. Gregorija Rožmana, ki je dolga leta dajal zagona slovenski Cerkvi v Severni Ameriki s svojo navzočnostjo, s svojo besedo in molitvijo.

Rojaki Severne Amerike vsako leto kupijo tudi mnogo slovenskih verskih in drugih knjig, ki jih dobe iz Argentine oziroma s Koroškega. Celovski Mohorjev koledar leto za letom podaja imenik udov, razkropljenih po Severni Ameriki. Lani je bilo v Združenih državah 850 udov celovške Mohorjeve družbe in toliko tudi v Kanadi.

Za konec omenimo še številne slovenske duhovnike in redovnice, ki delujejo v vinogradu Gospodovem med drugorodci in s svojim požrtvovalnim in gorečim delovanjem doprinašajo delež našega naroda pri gradnji Cerkve v svetu.

VENEZUELA

Tudi v tej južnoameriški državi se glasi slovenska molitev in pesem ob priliki slovenskih služb božjih in romanj. Slovensko katoliško misijo med tamkajšnjimi rojaki vodi č. g. Janez Grilc, Mohedano 15, Chacao, Edo. Miranda.

ARGENTINA

Idejnih emigrantov, ki so se naselili po drugi svetovni vojni v Argentini, je okoli 7.000. To je najboljše organizirana in najbolj delavna slovenska izseljenska skupina. Naseljeni so večinoma okrog glavnega mesta Buenos Aires. Nekaj manjših skupin je v notranjosti dežele. Predvojnih slovenskih naseljencev je bilo sicer več, a jih je čas že močno spojil z domačini, tako da imajo slovenskega verskega in prosvetnega življenja le malo.

Središče idejnih emigrantov je Slovenska hiša v Buenos Airesu, osrednji prosvetni dom. V njej imajo pisarne razne organizacije: Slovenska kulturna akcija (izdaja štirinajstdnevno oglasilo Glas, kulturno revijo Meddobje in knjige) Slovensko katoliško akademsko starešinstvo, Slovensko katoliško akademsko društvo, Družabna pravda (z istoimenskim glasilom), Slovenska fantovska zveza, Slovenska dekliska organizacija, Slovensko gledališče, Slovensko plavinsko društvo in druge. Tu je uredništvo tednika Svobodna Slovenija (vsako leto izide v isti založbi Zbornik).

Poleg tega osrednjega slovenskega doma so še krajevni prosvetni domovi v naslednjih krajih: Barazategui, Carapachay, Castelar, Ramos Mejia, San Justo, San Martin, Slovenska vas — Lanús, Bariloche, Mendoza in Miramar. Počitniška kolonija je v Córdoba.

Prosvetno življenje v teh domovih, ki so jih Slovenci sami zgradili, je živahno: šolski tečaj otrok (700 otrok ga obiskuje), srednješolski tečaj, igre, koncerti (šest pevskih zborov), nastopi folklornih skupin. Skoraj v vsakem domu je tudi slovenska knjižnica.

Direktor slovenskih dušnih pastirjev je mons. Anton Orehar (Buenos Aires, Ramón Falcón 4158), ki je zgradil Slovensko hišo. Ob njem delajo gg. Gregor Mali, dr. Alojzij

Starc, Jure Rode in Janez Petek, v Mendoza pa g. Jože Horn. Pri dušnem pastirstvu pomagajo s svojih delovnih mest med Argentinci tudi drugi slovenski duhovniki.

Slovenska maša je vsako nedeljo na sledečih krajih: Slovenska hiša, Castelar, Mendoza, Ramos Mejia, San Justo, San Martin, Slovenska vas — Lanus. Slovensko dušno pastirstvo ima apostolsko organizacijo Katoliško akcijo, izdaja tedensko glasilo Oznanilo, mesečno versko revijo Duhovno življenje, prireja vsako leto romanje v največje argentinsko svetišče Luján (tja pride 2.000 Slovencev, med njimi 100 narodnih noš), velikonočno duhovno pripravo, letne duhovne vaje (udeleži se jih 400 Slovencev), poučuje verouk pri šolskih tečajih.

Vsaj posredno pomagata pri verskem delu dva vzgojna zavoda za slovenske fante: zavod škofa Rožmana v Adroguéju (rektor dr. Franc Gnidovec) in Baragovo misijonišče v Slovenski vasi-Lanús (rektor g. Franc Sodja). Lazaristi so v Slovenski vasi zgradili tudi veličastno slovensko cerkev.

Slovensko dušno pastirstvo ima posebno hranilno ustanovo Čebelico, ki pomaga rojakom z brezobrestnimi posojili in dobrodelno Vincencijevo konferenco, ki skrbi za reveže in onemogle.

O vsej pomembnosti tega dela slovenske emigracije ni doslej časopisje v Sloveniji napisalo niti besedice.

AVSTRALIJA

Po zadnji vojni je slovenska Cerkev zaživela tudi na petem kontinentu. Dušnopastirsko oskrbo rojakov so prevzeli predvsem slovenski frančiškani, katerim so se pridružile zadnja leta tudi nekatere redovnice iz domovine. P. Bernard Ambrožič izdaja list „Misli“, ki poroča predvsem o verskih novicah rojakov, pa tudi o drugem življenju. Redne službe božje so predvsem na dveh koncih Avstralije: blizu Sydneya v Paddingtonu, kjer pastiruje p. Valerijan Jenko, 66 Gordon Street, in pa blizu mesta Melbourne, kjer deluje in zida prvo slovensko cerkev v Avstraliji p. Bazilij Valentin, 19 A. Becket Street, Kew. Rev. Ivan Mikula pa misijonari po ostalih predelih, kjer so manjše skupine rojakov.

V luči koncila v bodočnost

Tri poročila so nam orisala položaj slovenske Cerkve. Sprašujemo se, kakšna bo njena bodočnost. Nespametno bi bilo, če bi se kdo delal preroka in napovedal, kaj bo z njo prihodnjih 150 let.

Gotovo je, da v neki meri zavisi bodočnost naše Cerkve tudi od nas.

Na splošno pa ji sveti na pot njene prihodnosti luč II. vatikanskega vesoljnega cerkvenega zbora in njegovi pogledi.

Papež Janez XXIII. je v uvodnem nagovoru na prvi dan koncila, ob slovesnem začetku, s pogledom v preteklost dejal, da so cerkveni vesoljni zbori „kakor svetle točke v zgodovini“ Cerkve, in še dodal, ob pogledu v bodočnost, da bo „Cerkev tudi z lučjo tega koncila kakor razsvetljena in se bo povečalo njeno duhovno bogastvo; iz njega bo zajela novih energij in neustrašeno bo zrla v prihodnost“. Danes še bolj vidimo resničnost teh besed kot takrat (12. okt. 1962), ko so bile izgovorjene. Narekoval jih je papežu Janezu XXIII. ne samo njegov zdravi optimizem, ki je storil tega papeža vsem tako simpatičnega in prikupnega, ampak še bolj njegova globoka vera. Ta vera pa pravi: Cerkev je sicer stara ustanova, a v njenih žilah teče mlado življenje, večno mlada kri.

Zanimivo je, da so si že v najstarejši dobi Cerkev tako predstavljali. V nekem starem spisu, ki izvira iz srede dru-

gega stoletja in ki ga je sestavil brat papeža Pija I., po imenu Hermas, se Cerkev sama predstavi zdaj pod podobo starke, zdaj pod podobo mladenke in potem obrazloži to videnje: „Oboje sem namreč, izviram iz starih časov in v meni je večno mlada moč.“

Kakor povsod, se tudi v Cerkvi od časa do časa nujno pojavljajo znaki starosti. Ni mogoče, da bi se človeku in temu, kar je človeškega, čas in leta ne poznala. Kdor hodi po cestah tega sveta, se nabere prahu in strga obleko. Tako je tudi z našim krščanstvom, v kolikor od nas zavisi. A posebnost in izjema je v tem, da se Cerkev vedno znova prebudi in prerodi v novo življenje in ne zadremlje kakor uboga stara mati in stari oče, ki na zapečku pódagro preganjata. In ravno koncil pomeni tako prebujenje. To nam daje občutek, da pripadamo bolj bodočim vekovom ko preteklim.

Koncil pomeni prebujenje in zato tudi preokret v življenju sodobne Cerkve. Pomeni in zahteva neki globok preobrat in spremembo tudi nas samih, našega mišljenja, čutenja in ravnanja. Tu je točka, kjer krene cesta našega krščanstva v novo smer. Kdor bi hotel naprej kar po stari stezi in v stari meri, bi zgrešil pravo pot bodočnosti. Zato postavlja koncil nam vsem velike in odgovornosti polne naloge.

Štiri leta je trajal koncil: opravil pa je delo, ki po pomenu dopolnjuje, uravnava in marsikje presega vse to, kar je Cerkev v štirih stoletjih, to je od Tridentiskega koncila naprej, živela in doživela. Splošna sodba je, da je II. vatiškanski zbor zaključek tiste dolge dobe in začetek nove. Zgolj človeške moči za tak preobrat ne bi zalegle. Tudi ni šlo brez težav, brez sporov, konfliktov, prerekanja in hudih udarcev. Najboljšim možem je pogosto strah prešinjal kosti, ali bo res iz tega kaj temeljitega prišlo. Pa je prišlo, in v taki obliki, kot morda nihče ni pričakoval.

Jasno in nedvomno je, da se je tu naravnost očitno pokazalo delovanje Svetega Duha v Cerkvi. Od nekdanj je veljala v krščanstvu zavest, da na vesoljnih cerkvenih zborih prav na poseben način deluje Sveti Duh, ki preko vseh človeških debat, sporov in senc varuje in vodi Cerkev božjo. Ne odvzame svobode človeškim silam in težnjam, poslučuje

se vseh, majhnih in velikih, ter tako tudi težave končno zaobrne v dobro božjega kraljestva. Zgodovina ni slepo dogajanje, ni naključje brez smisla. V njej deluje Duh. Ne le v preteklosti, ampak tudi danes. Zato moremo iz zgodovinskih dogodkov, teženj in sprememb tudi razbrati, kam nas Duh hoče privedi. To so „znamenja časov“, ki jih je skušala Cerkev na koncilu razbrati, tolmačiti in porabiti za kažipot.

Pri tem se je med vsemi najbolj vidno Duh božji poslužil papeža Janeza, ki je koncil kakor po navdihu in z velikim zaupanjem začel, ga uravnal v novo smer in mu s svojo osebnostjo vtisnil značilni pečat vedrega, optimističnega, nadnaravne dobrote in ljubezni polnega krščanstva. Nov veter je zavel, v novem ozračju smo zadihali. Naravnost oddahnili smo se, ko je papež Janez XXIII. v uvodnem nagovoru med glavnimi smernicami koncila na veliko presenečenje mnogih povedal tudi to, da se Cerkev danes „rajši poslužuje zdravila prizanesljivosti in usmiljenja, kakor pa da bi jemala v roke bič strogosti“.

To je pomenilo nov začetek. Do takrat se priprave niso vršile vedno v tej smeri. Zato so cerkveni očetje več osnutkov odločno in gladko zavrnil. Zato so tedaj časopisi pisali o „revolucionarnih“ debatah in predlogih. Na dnu je šlo pa za to, da Cerkev na koncilu nikakor ne udari modernega človeka v obraz, četudi vidi, da je v marsičem pogrešil in še greši, marveč mu res kot mati pomaga spet najti pravo pot. Za to je šlo, da Cerkev ne sme obrniti hrbta modernemu človeštvu in njegovim življenjskim problemom, ker tudi Kristus ni prišel klicat pravičnih, marveč reševat blodeče in zdravit bolne. To je končni razlog, zakaj tudi Cerkev ne sme in ne more ravnati drugače. To pa tudi po drugi strani pomeni, da se Cerkev ne sme izločiti, izolirati iz toka zgodovine, marveč mora pogumno stopiti vanj in sredi dejanskih razmer in sredi takšnega človeštva, kot je, vršiti svoje poslanstvo, ki po božji nalogi ni nič drugega kot rešenje in odrešenje človeka. S tem je označena „pozicija“ Cerkve v svetu; to, kar je in kar hoče Cerkev biti v nas in nad nami.

CERKEV SE ČUTI SOLIDARNO S ČLOVEKOM IN Z VSEM ČLOVEŠTVOM

Kaj se je torej novega zgodilo s koncilom? Nekaj zelo novega in važnega: Cerkev je zavestno in odločno vstopila v sodobno dogajanje in v našo zgodovino. Z vso jasnostjo se je izrazila, da „se čuti resnično in na notranji način povezano z vsem človeškim rodом in njegovo zgodovino“, kot pravi uvodni člen pastoralne konstitucije „O Cerkvi v sedanjem svetu“.

Cerkvi je torej bistveno, da se zanima za človeka in danes za današnjega človeka. Nikakor noče stati zaprta ne v zakristiji ne v nekem getu, sama zase in s svojimi marginjami. Stopa na plan. Stopila je na oder sodobne zgodovine, sodobnega dogajanja, v katerem nastaja novi človek in se gradi nova družba. Cerkev ponuja svojo roko in svojo pomoč k tej gradnji, ker se zaveda možnosti, da nekaj bistvenega prispeva.

S tem je povezana druga silno važna misel: Cerkev prihaja, ne da nekaj vzame, ampak da nekaj prinese. Vstopa v igro sodobnega dogajanja brez kakršnih koli prikritih, zahrbtnih namenov, brez zahtev, ne išče ne privilegijev ne gospodovalne vloge, ampak se jim izrečno odpoveduje. To je bilo na koncilu tako jasno izrečeno in tolikokrat ponovljeno, da mora biti jasno tudi tistim, ki bi imeli drugačne želje in težnje.

Cerkev in koncil se novega časa močno zavedata. „Človeštvo stoji danes v novem obdobju svoje zgodovine, kateremu dajejo pečat globoke in nagle spremembe, ki polagoma zajemajo ves svet. Povzročila sta jih človekov razum in človekova ustvarjalna dejavnost... Tako moremo govoriti kar o resnični družbeni in kulturni preobrazbi sveta, kar ima svoj odmev tudi v verskem življenju.“

Iz teh besedi pastoralne konstitucije o Cerkvi v sedanjem svetu zveni novo gledanje, kot ga prej nismo bili vajeni. Tu se kaže „tesna povezanost Cerkve s celotno človeško družino“. Zato uvodne besede tega dekreta naglašajo, da vse, kar zanima človeštvo, zanima tudi Cerkev, ki je solidarna z njim: „Veselje in upanje, žalost in zaskrbljenost današnjih ljudi, posebno pa ubogih in vseh kakor koli trpe-

čih — to je hkrati tudi veselje in upanje, žalost in zaskrbljenost Kristusovih učencev; in ničesar resnično človeškega ni, kar bi ne našlo odmeva v njihovih srcih.“ Značilen je tudi poudarek na zanimanju za uboge in trpeče; ta se večkrat v dekretih ponavlja. Saj je bil tudi Kristus poslan v prvi vrsti k ubogim: in Cerkev mora hoditi po njegovih stopinjah.

Cerkev na zboru torej nikakor ni ostala zaprta sama vase. Prav nasprotno: Odprla se je zavestno človeku in svetu. Imela je pred očmi ne le peščico pobožnih vernikov, kot bi morda kdo mislil, ampak ves svet. In pogosto v dekretih govori tudi tistim, ki nimajo vere, govori vsem ljudem, ki so dobre volje; govori o problemih, ki zadevajo človeka kot takega v njegovem najglobljem jedru. „Svet, ki ga ima cerkveni zbor pred očmi, je svet ljudi, celotna človeška družina z veseljstvom stvarnosti, sredi katerih živi... O tem svetu verujejo kristjani, da ga je osnovala in ga ohranjuje v bivanju Stvarnikova ljubezen; zapadel je sicer sužnosti greha, a Kristus, križani in vstali, je zlomil oblast hudobnega duha in osvobodil svet, da bi bil po božjem sklepu preoblikovan in da bi prišel do dovršitve.“

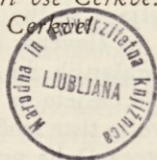
Gre torej za izpopolnitev, za usovršitev človeka in družbe. V tem silnem presnavljanju je današnji človek ogrožen in v nevarnosti za svobodo in dvig svoje osebnosti. In Cerkev ve, da je ona prav za to tu, da rešuje človeka. Cerkev se izrečno postavlja v službo človeka. To je njen bistveni odnos do sveta in človeka. Cerkveni zbor zajema iz vere, ko govori o vprašanjih, ki zadevajo človeka, in jih „hoče osvetliti z lučjo, zajeto iz evangelija, in dati hoče človeškemu rodu na voljo tiste moči odrešenja, ki jih Cerkev sama ob vodstvu Svetega Duha neprestano prejema od svojega ustanovitelja. Gre za rešitev človeške osebe in za prenovno človeške družbe. V središču vsega našega razpravljanja je torej človek, človek v svoji enoti in celoti, s telesom in dušo, s srcem in vestjo, z razumom in voljo.“

Že papež Janez XXIII. je s svojo tako toplo, v dno duše segajočo besedo zabičeval ob začetku koncila, da morata Cerkev in koncil pokazati človeku, kaj v resnici je, kje je njegovo resnično človeško dostojanstvo, morata pokazati

pot in pomagati zgraditi vesoljno bratstvo, složnost in ljubezen med vsem človeštvom. Ni dvoma, da današnji svet zaskrbljeno išče edinosti in si nič bolj ne želi kot miru, sloge in pravega bratstva vseh, v spoštovanju pravic vseh brez izjeme in v ustaljenem, mirnem sožitju. Cerkev pri tem s svojo duhovno silo bistveno pomaga. Prinaša in daje, česar nihče drugi ne more dati: nadnaravno moč ljubezni, ki človeška srca od znotraj povezuje bolj ko vsaka druga sila in tako ublaži, če že ne izloči, razdiralno moč sebičnosti, ki vedno tiči v človeku.

Popolnoma zmotno bi bilo misliti, da so takšne izjave koncila samo neka nova, premetena taktika Cerkve. So iskrene izjave. In tudi niso samo prilagoditev, akomodacija na zahteve modernega sveta. Globlje je njih korenika. Izvirajo iz narave Cerkve, zadevajo samo eksistenco Cerkve in njeno poslanstvo. Koncil to jasno uči in s tem obvezuje svoje vernike na nove naloge.

Iz tega je razvidno, kako resno je treba vzeti ta nauk; odtod namreč sledi, da ima vsa Cerkev, laiki, duhovniki in škofje, resnične obveznosti do človeške družbe, da imajo s svojim poklicem kot kristjani tudi posebne naloge, na katere se morajo resno pripraviti in se jih tudi nemudoma lotiti. Ne gre zgubljeni časa v lepem govorjenju: pravo krščanstvo se mora izkazati tudi v dejanjih. To je nauk koncila, ki vedno bolj prodira v meso in kri vse Cerkve. Ta nauk naj prodira tudi v življenje slovenske Cerkve.

NAŠA LUČ, mesečnik za Slovence na tujem. — Letnik 16.
List ureja uredniški konzorcij. Odgov. urednik: dr. Janko Hornböck.
Založba: Družba sv. Mohorja. Tisk: Tiskarna Družbe sv. Mohorja.
Vsi v Celovcu. — Opremo platnic izdelal: Klavdij Palčič. — List
izide desetkrat v letu (vsak mesec razen julija in avgusta). — Naroč-
nina za eno leto je 40 šilingov ali 80 belgijskih frankov, 8 francoskih
frankov, 6,8 švicarskih frankov, 5.50 nizozemskih goldinarjev, 7 nem-
ških mark, 1000 lir, 16 angleških šilingov, 10 norveških kron, 8,50
švedskih kron, 10 danskih kron, 2 ameriška dolarja, 2 avstralska do-
larja. Naročnike sprejemajo poverjeniki lista in uprava Naše luči.
Uredništvo in uprava: Viktringer Ring 26, 9020 Klagenfurt, Austria.

Erscheinungsort : Klagenfurt
Verlagspostamt : A - 9020 Klagenfurt
Printed in Austria **P. b. b.**

Slovenska Cerkev